

Osallisuuden nostaminen toisella asteella kouluvalmentajan näkökulmasta

Riina Viitanen

2024 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Osallisuuden nostaminen toisella asteella kouluvalmentajan näkökulmasta

Riina Viitanen
Sosionomi, AMK
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2024

Riina Viitanen

Osallisuuden nostaminen toisella asteella kouluvalmentajan näkökulmasta

Vuosi

2024

Sivumäärä

63

Tämä opinnäytetyö oli tutkimuksellinen kehittämistyö, jonka yhteistyökumppani oli Uudella maalla sijaitseva lukio. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä kouluvalmentajan työn tueksi opas, jossa on erilaisia menetelmiä osallisuuden nostamiselle ja luomiselle. Opasta voi hyödyntää myös muu koulun henkilökunta. Tavoitteena oli, että kouluvalmentaja pystyy hyödyntämään valmista opasta omassa työskentelyssään lukiossa, käyttämällä sen sisältämiä menetelmiä työssään. Opinnäytetyössä selvittiin lukion opiskelijoiden kokemuksia osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä, näiden kokemusten perusteella opinnäytetyö tuotti kouluvalmentajalle menetelmäoppaan. Tutkimuksellisten osuukien lähestymistapana oli laadullinen tutkimus, jonka menetelmänä hyödynnettiin avointa- ja teemahaastatteluja.

Teoreettisina viitekehyksinä olivat osallisuus, ryhmäyttäminen ja ryhmän muodostuminen, toisella asteella opiskelu sekä kouluvalmentajan työnkuva osana koulu yhteisöä. Tietoperustassa on avattu näitä asioita ja niihin liittyviä erilaisia käsitteitä, kuten yhteisöllisyys.

Opinnäytetyön tuotos oli kouluvalmentajan työn tueksi tehty opas. Oppaassa on erilaisia menetelmiä osallisuuden nostamiseen ja luomiseen, jotka suunniteltiin yhdessä lukion opiskelijoiden, ja lukiossa työskentelevien henkilökunnan jäsenten kanssa. Oppaan ideana oli menetelmien kokoaminen yhteen paikkaan, josta kouluvalmentajan on helppo hakea vinkkejä työhönsä.

Opinnäytetyön tuotoksesta kysyttiin palautetta opiskelijoilta ja henkilökunnalta. Haastattelussa mukana olleet opiskelijat kokivat, että menetelmäopas oli hyvä ja siinä olevat teemat ovat yhdessä mietittyjä. Haastateltavien henkilökunnan jäsenten mielestä menetelmäopas on hyödyllinen kouluvalmentajan työhön ja he kokivat, että etenkin ryhmäyttämisen osiota voisi hyödyntää omassa työskentelyssä. Linkit, joita opas sisälsi, olivat myös kehuja.

Asiasanat: osallisuus, kouluvalmentaja, nuoret, yhteisöllisyys, ryhmäyttäminen

Riina Viitanen

Increasing inclusion in the secondary education from a school coach's point of view

Year

2024

Pages

63

This thesis was a research-based development project, conducted collaboration with an upper secondary school located in Uusimaa. The purpose of the thesis was to create a guide for the school coach, containing various methods for enhancing and creating participation. The guide can also be utilized by other school staff. The goal is for the school coach to be able to utilize the prepared guide in work at the secondary school, using methods it contains. The thesis, examines the experiences of secondary school students regarding participation and community, and based on these experiences, the thesis created a guide for the school coach about the methods. The approach to the research components was qualitative research, utilizing open-ended and theme interviews as the method.

The theoretical frameworks included participation, group formation, studying in secondary school, and the role of the school coach within the school community. The theoretical background explores these topics and various related concepts, such as community.

The outcome of the thesis was a guide created to support the work of the school coach. The guide included various methods for enhancing and creating participation, which were designed together with both secondary school students and staff. The idea of the guide was to compile the methods into one place, making it easy for the school coach to find tips for work.

Feedback was sought from students and staff regarding the outcome of the thesis. The students that were involved in the interviews felt that the method guide was good and that the themes included were well thought out. The interviewed staff members found the method guide useful for the school coach work, and they felt that especially the group formation section could be beneficial in their own work. The links included in the guide were also praised.

Keywords: participation, school coach, youth, sense of community, team building

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Työelämäkumppani	8
3	Osallisuuden määritelmä ja siihen liittyviä tekijöitä.....	8
3.1	Yhteisöllisyys osallisuuden kulmakivenä	10
3.2	Nuorten osallisuus kouluissa	12
4	Ryhmyttäminen ja ryhmän muodostuminen.....	13
5	Toisella asteella opiskelu	14
6	Kouluvalmentajan työnkuva osana koulu yhteisöä	15
7	Opinnäytetyön tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	16
8	Kehittämistyön toteutus ja prosessi	17
9	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	18
10	Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruu	19
10.1	Haastattelujen muodot.....	21
10.1.1	Teemahaastattelu	21
10.1.2	Avoim haastattelu.....	22
10.2	Haastattelujen toteutus.....	22
10.3	Aineiston analyysin eteneminen	23
10.4	Haastattelujen tulokset	25
10.5	Johtopäätökset	28
11	Opinnäytetyön tuotos.....	29
12	Eettisyys ja luotettavuus	33
13	Kehittämistyön arviointi.....	35
13.1	Kehittämistyön onnistuminen	35
13.2	Haastateltavien palaute.....	37
13.3	Toimeksiantajan palaute.....	38
14	Pohdinta	38
	Lähteet.....	40
	Taulukot	43
	Liitteet	44

1 Johdanto

Osallisuus ja sen kokeminen on tärkeässä roolissa osana koulu yhteisöä. Osallisuuden vaikutuksia on tutkittu entistä enemmän ja sen positiivisia vaikutuksia on havaittu paljon. Korona-aika vaikuttaa vielä paljon oppilaiden osallisuuteen, sillä moni opiskelija on joutunut tekemään kouluaan etäopiskeluna, jonka myötä osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemus ei välttämättä ole päässyt rakentumaan tehokkaasti. Tämän myötä oppilailla saattaa olla enemmän haasteita vuorovaikutuksessa ja sen luomisessa.

Tämä nosti kiinnostustani tehdä opinnäytetyöni koulumaailmaan liittyen ja erityisesti oppilaiden osallisuuden kokemuksiin. Kouluissa voidaan tehdä paljon ennaltaehkäisevää työtä ja tukea nuoria heidän elämässään sekä opinnoissaan.

Yle teki uutisen liittyen osallisuuteen. Uutisessa kerrotaan kuinka osallisuuden kokeminen vaikuttaa sekä fyysiseen, että psyykkiseen terveyteen. Vähäinen osallisuus puolestaan altistaa nuoria ahdistukselle sekä muulle psyykkiselle kuormittuneisuudelle. (Yle 2023a.) Kouluvalmentajan merkitystä kouluissa on alettu huomata, jonka myötä tähän ammattiryhmään on alettu lisäämään resursseja. Kouluvalmentaja voi omalla työllään edistää oppilaiden osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksiin, mitkä puolestaan edistävät oppilaiden hyvinvointia ja opiskeluissa pärjäämistä.

Helsingin kaupunki on vuodesta 2019 alkanut kehittämään kouluvalmentajan toimintaa. Kun kouluvalmentajan työtä arvioitiin vuonna 2021 havaittiin, että työ on edistänyt oppilaiden välistä vuorovaikutusta sekä parantanut yleistä kouluviihtyvyyttä. Hyvien tuloksien myötä Helsinki palkkasikin 28 uutta kouluvalmentajaa työskentelemään eri kouluihin. (Helsingin kaupunki 2023.)

Yle teki toisen uutisen liittyen kouluvalmentajiin ja heidän työhönsä. Uutisessa kerrotaan kuinka monet kunnat ovat palkanneet lisää kouluvalmentajia. Uutisen mukaan palkkaamiseen vaikuttaa perusopetuslain muutos, jonka mukaan opetuksen järjestäjällä on velvollisuus ennaltaehkäistä oppilaan poissaoloja ja puuttua niihin suunnitelmallisesti. (Yle 2023b.) Kouluvalmentaja voi omalla työllään vaikuttaa juuri näihin aiheisiin. Työnkuvaa voidaan suunnitella yhdessä koulun ja koulun tarpeiden kanssa.

Osallisuus ja sen tukeminen liittyvät vahvasti kouluvalmentajan työhön. Toisella asteella on pyritty nostamaan oppilaiden osallisuuden tunnetta ja yhteisöllisyyttä. Aiheisiin on olemassa hyviä ajankohtaisia lähteitä, joita hyödynnän opinnäytetyössäni.

Opinnäytetyöni on kehittämistyö, jonka yhteistyökumppani on Uudellamaalla sijaitseva lukio. Tarkoituksena oli tehdä kouluvalmentajan työn tueksi opas, jossa on erilaisia menetelmiä osallisuuden nostamiseen ja luomiseen. Opasta voi hyödyntää myös muu koulun henkilökunta. Tavoitteena on, että kouluvalmentaja pystyy hyödyntämään valmista opasta omassa työskentelyssään lukiossa, käyttämällä sen sisältämiä menetelmiä työssään. Muu henkilökunta, esimerkiksi ryhmänohjaajat pystyvät käyttämään oppaan sisältämiä ryhmäyttämisen menetelmiä, oman ryhmänsä ryhmäyttämisen tueksi. Lukio oli kiinnostunut oppilaidensa osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksista ja niiden lisäämisestä, jonka myötä opinnäytetyölle valittiin kyseinen aihe. Opinnäytetyössäni siis selvitän lukion opiskelijoiden kokemuksia osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä, näiden kokemusten perusteella teen kouluvalmentajalle oppaan menetelmistä. Samalla tavoitteena on oma oppimisprosessi aiheesta.

Keskeiset teemat opinnäytetyössäni ovat osallisuus ja yhteisöllisyys, osallisuus kouluissa, toisella asteella opiskelu sekä kouluvalmentajan työnkuva osana kouluyhteisöä. Teemat ovat vahvasti yhteyksissä toisiinsa ja niillä on isoja vaikutuksia toisiinsa.

2 Työelämäkumppani

Tein opinnäytetyön yhteistyössä erään Uudellamaalla sijaitsevan lukion kanssa. Lukio halusi pysyä anonyyminä, jonka myötä mitään tunnistetietoja ei opinnäytetyössä kerrota. Lukio on keskisuuri, jossa on noin. 500 opiskelijaa.

Lukiossa toimii eri ammattiryhmiä, joihin sisältyy oppilas- ja opiskelijahuollon mukaisesti psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä opiskeluterveydenhuollon palvelut (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023a). Korona rahoituksen myötä, lukio oli päättänyt palkata kouluvalmentajan osaksi työyhteisöä ja opiskelijahuoltoa.

3 Osallisuuden määritelmä ja siihen liittyviä tekijöitä

Tässä kappaleessa käsittelen osallisuutta. Kerron, miten olen rajannut osallisuuden käsitteen tutkimista ja miksi. Käsittelen osallisuutta ja siihen liittyviä asioita etenkin nuorten näkökulmasta. Nostan esille osallisuuteen liittyviä aiheita ja avaen niitä osallisuuden lomassa. Kerron yhteisöllisyydestä ja sen liitoksista osallisuuteen. Perehdyn myös tarkemmin osallisuuteen koulumaailmassa ja siihen, miten koulu voi tukea nuorten osallisuutta.

Osallisuuden käsitettä ei voida määritellä yhdellä tietyllä tavalla, sille ei siis ole vielä olemassa yhtä tiettyä jaettua määritelmää. Osallisuus voidaan kokea vaikeana käsitteenä. Tämä voi olla niin uhka kuin mahdollisuus. Koska käsite on niin sanotusti löysästi rajattu, se on

mahdollistanut erilaisten innovaatioiden edistämistä, eikä tämän myötä ole lukinnut ihmisten toimintaa tai ajattelua siitä. Kääntöpuolella osallisuustoiminnan alla voi olla myös toimia, jotka ruokkivat sitä negatiivisella tavalla. Suomessa osallisuuden käsitteelle ei ole tieteen valtakielellä selkeää vastinetta. Esimerkiksi englanninkielinen sana *participation*, käännetään suomen kielessä sekä osallistumiseksi että osallisuudeksi. Nämä sanat tarkoittavat kielestämme kuitenkin eri asioita. Osallisuus tulee nähdä kokonaisena ilmiönä, joka voi toteutua yksilön kannalta monilla erilaisilla tavoilla erilaisten yhteisöjen kanssa. Yhteisöjä voi olla esimerkiksi perhe, kaveriporukka, koulu, harrastusryhmä tai yhteiskunta. (Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012, 14-16.)

Lasten ja nuorten yksinäisyys, osattomuus sekä syrjäytyminen on entistä enemmän näkyvillä yhteiskunnassamme. Suomessa osallisuutta on pyritty vahvistamaan monilla erilaisilla keinoilla. Tämä on tärkeää, sillä lasten ja nuorten osallisuuden, sekä hyvinvoinnin kannalta on merkittävää, että osallisuuden tukemiseen on olemassa jo valmiita rakenteita. Esimerkkejä rakenteista on muun muassa uudistettu lainsäädäntö, sekä henkilöstön ja resurssien lisääminen, jotka tukevat osallisuutta. (Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012, 9.)

Osallisuudessa yhteisön jäsenille annetaan mahdollisuus toimia ja vaikuttaa, eli voidaan puhua myös vallan jakamisesta. Pelkkä mukana oleminen ei siis suoranaisesti ole osallisuutta, vaan siihen vaaditaan mahdollisuus vaikuttaa yhteisöön. Tämän lisäksi osallisuuteen sisältyy vahvasti myös oikeus ja kokemus omasta identiteetistä, sekä arvokkuudesta osana yhteisöä. (Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012, 15-16.)

Osallisuuden edistämiseen liittyy erilaisia käsitteitä, kuten mukana oleminen, mukaan kuuluminen, mukana vaikuttaminen, yhteisöllisyys, yhteisöjen toimintatavat, demokratian kasvataminen ja voimaantuminen yksilönä. Suomessa kytkemme osallisuutta paljolti myös syrjäytymisen ehkäisemiseen, sekä nuorten ja lasten pudokkaisuuden ehkäisemiseen. Tällöin puhumme osallisuuden vahvistamisesta sosiaalisten suhteiden avulla. Tämän myötä myös yhteisöllisyys linkittyy osallisuuteen ja sen luomiseen. (Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012, 16.)

Opinnäytetyössäni tutkin osallisuutta sosiaalisesta näkökulmasta.

Osallisuuden tarkastelu voidaan jakaa käytännössä kahteen, jossa toisessa on kyse poliittisesta toiminnasta, yhteisestä päätöksenteosta sekä vallanjakamisesta. Tämä voi koulumaailmassa tarkoittaa esimerkiksi oppilaskuntaa. Toisesta näkökulmasta osallisuutta voidaan tarkastella sosiaalisena toimintana, jossa pyritään muodostamaan yhteisöjä ja vahvistamaan yhteisön jäsenten oman arvontuntoa sekä identiteettiä. (Gellin ym. 2012, 114.)

Osallisuutta ja sen merkitystä hyvinvointiin on painotettu paljon. Osallisuus on vahvasti yhteydessä yksilön hyvinvointiin ja matalan osallisuuden kokemuksen on todettu liittyvän esimerkiksi psyykkiseen kuormittuneisuuteen, yksinäisyyteen, sekä laskeneeseen työ- ja

opiskelukykyyn. Puolestaan kokemus osallisuudesta tukee hyvinvointia, turvallisuutta, uskoa tulevaisuuteen sekä omiin henkilökohtaisiin mahdollisuuksiin. (THL 2023a.)

THL:n tekemässä tutkimuksessa havaittiin, että nuorten selviytymisen kannalta osallisuuden kokemus on keskeisessä roolissa. Siihen sisältyy kokemus merkityksellisyydestä, kuulumisesta yhteisöön sekä koherenssista. Tutkimuksessa myös todettiin, että vakaat sekä luottamukselliset suhteet aikuisiin ovat tärkeässä roolissa osallisuuden kokemukselle. (THL 2022.) Kokemus joukkoon kuulumisesta on tärkeää osallisuuden luomisessa. Jos nuori jää ryhmän ulkopuolella on vaarana esimerkiksi syrjäytyminen. Ilman merkityksellistä ryhmää on hankalaa kokea tarpeellisuuden tunnetta. Tämä korreloituu huonoon mielenterveyteen ja voi aiheuttaa nuoren ajautumisen haitallisiin ryhmiin. Jos nuori ei löydä osallisuuden kokemusta perheeltään, kouluympäristöstä tai harrastuksista, hän etsii sitä jostain muualta. Osallistuminen radikaaleihin ryhmiin tai jengeihin voi olla siis osallisuuden tunteen täyttämistä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023b.)

Osallisuuden edistämistä voidaan pitää yhtenä menetelmänä nuorten negatiivisten oireiden vähentämiseen. Kun nuorten osallisuutta edistetään, samalla huono-osaisuutta ja syrjäytymistä ehkäistään ja vähennetään. Pedagogisesti osallisuutta ajatellaan asiana johon ihminen kasvaa. Se on toivottava asia itse nuorelle, että myös yhteiskunnalle. Nuorten osallisuus liittyy olennaisesti kasvamista kansalaisuuteen ja täysivaltaiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. (Hämäläinen 2008, 15-20.)

Yhteiskunnan hyvinvointityön keskeinen tavoite on nuorten osallisuuden edistäminen. Hyvinvoinnin uskotaan rakentuvan elintason, yhteisyysuhteiden ja itsensä toteuttamisen luomasta kokonaisuudesta. Osallisuudella on iso rooli näihin kaikkiin teemoihin. Osallisuus erilaisiin yhteisöihin luo turvaa ihmisen perustarpeiden tyydyttämiseen. Yhteisöihin kuulumisen myötä ihmiselle avautuu mahdollisuus luoda tärkeitä ihmissuhteita, sekä toimiminen yhteisön aktiivisena jäsenenä mahdollistaa itsensä toteuttamisen ja kokemuksen arvokkuudesta. (Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012, 17.)

3.1 Yhteisöllisyys osallisuuden kulmakivenä

Yhteisö-sanaa saatetaan käyttää hieman väljästi. Alkuperäisesti sillä tarkoitetaan ihmisten luonnollista yhteenliittymää, joka auttaa selviämään arjen vaatimuksista. Perustana sille aikoinaan oli sukulaisuus tai naapuruus. Aikaisemmin yhteisöllisyydellä oli iso määräysvalta yksilöiden elämässä. Vielä nykyäänkin yhteisöllisyyden merkitys yksilön elämään on iso. Yhteisöt ovat keskenään samanlaisessa tilanteessa olevia henkilöjä, jotka haluavat kuulua tiettyyn yhteisöön. Tämän myötä pelkässä samassa paikassa oleskelu ei luo yhteisöä, vaan siihen tarvitaan halu sen muodostamiseen ja osallisuuteen. (Kopakkala 2008, luku 1.1.)

Osallisuus ja yhteisöllisyys kulkevat käsi kädessä ja edistävät toinen toisiaan. Yhteenkuuluvuuden tunne on tärkeässä roolissa hyvinvoinnin ja osallisuuden kannalta. Yhteisöä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvistavat osallisuus sekä yhdessä tekeminen. Kouluissa yhteisöllisyyttä voidaan tukea esimerkiksi järjestämällä yhteistä tekemistä, joka tukee toisiin tutustumista ja edistää luottamuksen syntymistä. Tämän toteutuminen edistää sitä, että yhteisön jäsen kokee olevansa tarpeellinen ja hyväksyty. Tässä on myös huomioitava osallisuus ja se että kaikilla on mahdollisuus osallistua tekemiseen. (Opetushallitus 2023.) Menetelmät, jota oppaassa esitetään, ovat sellaisia, jotka edistävät edellä mainittuja asioita.

Sosiaalipedagogisesta ajattelumallista tulee käsitys siitä, että yksilön kasvu tapahtuu osana yhteisöä sekä yhteiselämässä toisten ihmisten kanssa. Tämä korostaa yhteisön tärkeyttä ja sitä, miten yhteisö voi tukea yksilön kehitystä. (Nivala & Rynnänen 2019, luku 4.) Yhteisöllisyydessä pyritään luomaan yksilöiden välille suhteita ja auttaa heitä kiinnittymään toisiinsa. Menetelmänä yhteisöllisyyden luomiseen on yhteistoiminnan mahdollistaminen sekä tukeminen tällaiseen toimintaan lähtemisessä. (Nivala & Rynnänen 2019, luku 6.)

Etenkin nuorilla yhteenkuuluvuuden tunne on yhteydessä elämän taitoihin. Näitä taitoja ovat esimerkiksi itsetunto, päättävyyt, identiteetti ja myötätunto. Nämä elämän taidot puolestaan edistävät terveellisiä sosiaalisia suhteita, positiivista panosta yhteisöön sekä omavaraisuutta. (Arnold, Dolenc & Wells 2008, 1-3.)

Yhteisöllinen työote pyrkii edistämään hyvinvoinnin edellytyksiä yhteisöissä, esimerkiksi tuemalla yksilöiden osallistumista, aloitteellisuutta, organisoitumista ja prosessia oman persoonan luomisessa. Keskeistä yhteisöllisyydessä on myös ihmisten innostaminen. Innostamisen ajatuksena on tehdä mahdollisuuksia yksilöiden yhteenliittymiselle. Yhteisöjä voidaan luoda, kun ihmiset innostuvat yhteisestä toiminnasta, tai he sitoutuvat tiettyyn yhteiseen tehtävään. (Nivala & Rynnänen 2019, luku 6.)

Yhteisöllisyyden korostamisessa ja luomisessa on otettava huomioon mahdolliset negatiiviset puolet. Yhteisöllisyyttä korostaessa yksilöt, jotka eivät koe kuuluvansa yhteisöön voivat kokea entistä enemmän syrjäytyneisyyttä, alistamista tai jopa viha mielisyyttä yhteisöjä kohtaan. (Nivala & Rynnänen 2019, luku 6.)

Yhteisöllisyydessä ja osallisuudessa on keskeistä se, että tietyn yhteisön yksilöt kokevat tulevansa hyväksytyiksi ja arvostetuiksi, ilman että heidän tarvitsisi muuttaa mitään itsessään. Opiskeluyhteisössä tällä voidaan viitata esimerkiksi kokemusta opintojen merkityksellisyydestä ja opiskelijayhteisöön samaistumisesta. Tällainen kuulumisen tunne on aina yksilöllinen. Yksilön on myös tärkeää kokea pystyvänsä vaikuttamaan asioihin itsenäisesti. (Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012, 24.)

3.2 Nuorten osallisuus kouluissa

Koulut ovat iso osa nuorten päivittäistä elämää. Hyvä suhde kouluun edistää nuorten hyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä. Kouluviihtyvyys puolestaan tukee koulusta valmistumista, sekä hakemista jatko-opintoihin. Opiskelijat, jotka eivät koe osallisuudentunnetta koulussa, eivät yleisemmin koe hyvää suhdetta kouluun. Tämä näkyy esimerkiksi koulutehtävien tekemättömyydellä, poissaoloilla ja käytöksellä. (Douglas Willms 2003, 8-9.)

Opinnäytetyössä osallisuuden tarkastelu sijoittuu koulumaailmaan, tarkemmin toiselle asteelle. Opetus- ja kulttuuriministeriö ovat ottaneet tavoitteeksi omalla toiminnallaan edistää nuorten osallistumista sekä osallisuutta. Hallitusohjelmasta löytyvät kirjaukset nuorten osallisuuden edistämisestä. Kunta- sekä perusopetuslaissa on velvoite lasten ja nuorten osallisuuden edistämiseksi sekä heidän kuulemisellensa. Tämä tarkoittaa, sitä että kouluissa tulee olla oppilaskunta, joka mahdollistaa oppilaiden ja opetuksen järjestäjän yhteistyön. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023c.)

Voidaan todeta, että yksi keskeisistä opetussuunnitelman periaatteista on osallisuuden lisääminen. Se vahvistaa yhteiskunnallisia taitoja, kuin demokraattista toimintaa. Samalla oppilaat oppivat taitoa oman mielipiteen ilmaisemisesta sekä yhteistyöstä. Kouluissa osallisuus voi esimerkiksi olla osallistumista koulun toiminnan suunnitteluun sekä sen kehittämiseen. Pitää ottaa kuitenkin huomioon koulujen yksilöllisyys, jokaisessa koulussa on erilainen toimintakulttuuri. (Lapsen oikeudet 2019.)

Opetushallituksen (2018) tutkimuksen ammattikoululaisten osallisuudesta huomattiin, että opiskelijoiden osallisuutta ja tietoisuutta koulutuksista on hyvä vahvistaa erityisesti siirtymä vaiheessa toiselle asteelle. Tutkimuksessa painotettiin, että osallisuutta opintoihin tulee painottaa huomioiden yksilölliset opintomahdollisuudet. Tutkimuksen mukaan opiskelijavaikuttamisen aktivointia tulisi lisätä ja avainasemassa ovat kohtaamistaidot. Oppilaitosympäristön arkeen tulisi lisätä kyseisiä asioita jatkuvasti. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023b.)

Vaikka osallisuuden nostamiseen on olemassa valmiita malleja, on huomioitava, ettei ne toimi kaikissa oppilaitoksissa niiden yksilöllisyyden vuoksi. Oppilaiden kokemus osallisuudesta edistää koulu yhteisön hyvinvointia, vähentää kiusaamista ja vahvistaa mielenterveyttä. Kouluissa osallisuuden kokemus liittyy vahvasti siihen, kokeeko oppilas, että hänellä on mahdollisuus vaikuttamiseen ja merkityksellisyiden tunteeseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023b.)

Kouluissa hyvinkin pienet teot edistävät ilmapiiriä ja osallisuuden kokemusta. Hyväksyvä katse, hymy, kannustaminen sekä tervehtiminen osoittavat kunnioitusta oppilasta kohtaan. Tällaisien tekojen toteuttamiseksi voidaan luoda yhteisiä toimintatapoja. Normeiksi tulleiden käytäntöjen myötä esimerkiksi tervehtimisen, myös uusille opiskelijoille välittyä osallisuuden tunnetta ja kynnys tutustua muihin voi olla pienempi. Henkilökunnan on myös hyvä huomioida

nuorten pieniäkin tekoja, kuten roskien laittamista roskakoriin. Pienet huomaamisen eleet osoittavat oppilaille, että heidän ajatuksillansa, tunteilla ja mielipiteillä on merkitystä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023b.)

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että kouluissa on hyvät mahdollisuudet osallisuuden lisäämiseen. Kuitenkaan ilman yhteistyötä se on hyvin vaikeaa. Jotta osallisuutta pystytään lisäämään, tarvitaan siihen yhteistä suunnittelua, toteuttamista, kehittämistä sekä toimintakäytäntöjen mahdollista muokkaamista. Etenkin kotien ja koulujen yhteistyötä tulisi kehittää ja ottaa nuoret osaksi suunnitteluun. Kun erilaisilla toimijoilla on sama tavoite, voidaan toisten tietoa hyödyntää oman asiantuntijuuden laajentamiseen. (Holopainen 2022.)

4 Ryhmäyttäminen ja ryhmän muodostuminen

Tämän kappaleen aiheena ovat ryhmäyttäminen ja ryhmät. Kerron ryhmän ominaispiirteistä ja ryhmän muodostumisesta. Avaan ryhmäyttämisen käsitteen ja sen tavoitteet. Ryhmäyttäminen valikoitui raportin aiheeksi, koska se on vahvasti liitoksissa yhteisöllisyyteen ja sen myötä osallisuuteen ja sen kokemiseen.

Me ihmisinä pystymme omaksumaan tietoja, taitoja ja tapoja helposti muilta ihmisiltä. Yhteiselämä toisten kanssa on meille luonnollista. Saatamme päivittäin olla osa satunnaisia ryhmiä, esimerkiksi konserteissa, katsomoissa, bussipysäkillä tai luokkahuoneissa. Kuitenkaan tällaisissa satunnaisissa ryhmissä ei välttämättä ole sovittuja tapoja tai normeja. (Kopakkala 2008, luku 1.1.)

Ryhmän ominaispiirteitä ovat muun muassa koko, tarkoitus, rajat, säännöt, vuorovaikutus, työnjako, roolit ja johtajuus. Yksilöt voivat muodostaa ryhmän, kun heillä on tietty yhteinen tavoite tai päämäärä, he ovat keskenään tuttuja tai heillä on omakäsitys, siitä ketä ryhmään kuuluu. (Kopakkala 2008, luku 1.1.)

Ryhmäyttäminen on tapahtumaketju, jossa ryhmän yksilöt alkavat keskenään tutustua, vuorovaikuttaa, luottaa ja viihtyä yhdessä. Ideana ryhmäyttämiseksi on se, että ryhmän jäsenet oppisivat tuntemaan ryhmän muita jäseniä paremmin. Tavoitteena tässä on luottamuksellinen ilmapiiri ja yhteistoiminta. (Ryhmäyttämisosas 2024, 4.)

Ryhmädynamiikista puhuttaessa tarkoitetaan ryhmän omia sisäisiä voimia. Ryhmäilmiö kuvaa myös tätä tapahtumaa. Niillä viitataan siihen, että ryhmä toimii tietyllä tavalla, jota ei varsinaisesti voi päätellä sen jäsenten käytöksestä. Ryhmädynamiikka syntyy ryhmän yksilöiden välisistä vuorovaikutustilanteista sekä kommunikaatiosta. Yleisesti ryhmässä olevilla yksilöillä on tiettyjä tehtäviä tai vastuita. Kuitenkin mitä suurempi ryhmä on, sitä enemmän yksilöiden into ja vastuullisuus hiipuvat. (Kopakkala 2008, luku 1.1.)

5 Toisella asteella opiskelu

Toisella asteella opiskelu on oleellinen aihe, sillä opinnäytetyön yhteistyökumppani on toisen asteen oppilaitos. Perusopetuksen jälkeen nuorella on mahdollisuus hakeutua lukio-opintoihin. Lukiossa nuori saa laajan yleissivistyksen ja hyvät mahdollisuudet hakea esimerkiksi ammattikorkeakouluun tai yliopistoon. Lukion päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto, joka antaa kelpoisuuden hakea jatko-opintoihin. (Opintopolku 2023.)

Lukiolaisten hyvinvointia ja muita opiskeluun vaikuttavia tekijöitä tutkitaan esimerkiksi koulu-terveyskyselyn avulla. Vuoden 2023 koulu-terveyskyselyssä nousi esille, että kolmannes lukio-tyttöistä kokee voimakasta tai kohtalaista ahdistusta ja puolestaan pojista sitä kokee noin 7-8 %. Kyselyyn vastanneiden mukaan kuitenkin suurin osa lukiolaisista olivat tyytyväisiä elämänsä ja pitivät koulunkäynnistä. Osallisuus ja yksinäisyys olivat yksiä kyselyn aiheista. Tytöt kokivat poikia vähemmän osallisuuden tunnetta. Yksinäisyyden tunne oli lukiolaisilla myös melko yleistä, noin 20 % tytöistä ja 10 % pojista kokivat olevansa usein melko yksinäisiä. (THL 2023b.)

Lukiolaisten kokemuksia seurataan myös lukiolaisbarometrin avulla. Yleisesti barometrin mukaan lukiolaiset ovat tyytyväisiä opetukseen ja viihtyvät oppilaitoksissa. Kuitenkin noin joka kolmas kertoi opintojen sekä muun elämän yhdistämisen tuottavan heille ongelmia ja kokevat opiskelun olevan henkisesti raskasta. Oma asenne vaikuttaa vahvasti opiskeluun ja lukiolaisista 43 % kertoi oman asenteen tai motivaation puutteen hidastaneen omia opintoja. Lukiolaisten uupumus oli myös yksi hidastava tekijä. Kiusaamista ja syrjintää koko lukiolaisista 10 %. Muissa ihmissuhteissa noin joka viides kokee hankaluuksia ihmissuhteiden luomisessa ja joka kymmenes puolestaan ei koe, että heillä on tarpeeksi läheisiä. (Otus 2019.)

Toinen lukiolaisbarometri julkaistiin vuonna 2022. Siinä huomattiin, kuinka kriittisemmäksi lukiolaisten henkilökohtainen arvio on muuttunut omasta oppimisesta, opiskeluinnosta sekä sosiaalisista tilanteista. Vuoden 2019 barometriin verrattuna yhä useampi kokee opiskelut henkisesti rankkoina. (Suomen lukiolaisten liitto 2022.)

Lukiolaissa määritetään, että koulutuksen järjestäjän tulee mahdollistaa oppilaille mahdollisuus osallistua koulutuksen suunnitteluun, kehittämiseen ja lisäksi kuulla opiskelijoiden mielipiteitä opintoihin liittyvissä päätöksissä. Lukion opetussuunnitelman mukaan lukion yhtenä tavoitteena on toimintakulttuuri, joka lisää yhteisön jäsenten vastuuta, on avoin yhteistyölle sekä vuorovaikutukselle yhteiskunnan kanssa. Opiskelijoilla tulee siis aina olla mahdollisuus osallistua kehittämiseen esimerkiksi oppilaskunnan kautta. (Rimpelä, Jarvala, Kalkkinen, Peltonen & Rigoff 2009, 42.)

6 Kouluvalmentajan työnkuva osana kouluuyhteisöä

Kappaleessa kerron kouluvalmentajan työstä. Kerron minkälaista työ on ja mitä siihen voi sisältyä. Avaan työn tarkoitusta ja tavoitteita ja samalla kerron, mitkä asiat ohjaavat sekä määrittävät kouluvalmentajan työtä. Kouluvalmentajan työn kuva on hyvä ymmärtää, sillä se on iso osa raporttia ja opinnäytetyön tuotosta.

Kouluvalmentajan työnkuva perustuu pitkälti oppilaiden kohtaamiseen ja tukemiseen koulun arjessa. Hän työskentelee koulun toimintaympäristössä ja on helposti lähestyttävä aikuinen, joka on oppivelvollisuuteen sitomaton. Tärkeää kouluvalmentajan työssä on olla saatavilla kaikille oppilaille matalalla kynnyksellä. Kouluvalmentajan työhön ei sisälly oppilaan arviointi, heidät kohdataan aina sellaisina kuin he ovat. Tukeminen ja ohjaaminen, jotka sisältyvät kouluvalmentaja työhön voivat olla erilaisia oppilaskohtaisesti. Se voi olla esimerkiksi koulupäiviin tukemista, yhteistyötä kodin kanssa, ohjaamista vapaa-ajan toimintaan tai ryhmäytämistä. (Kouluvalmentajatyön käsikirja 2023, luku 01.)

Kouluvalmentajan työskentelyn tavoitteina ovat myönteisen kouluilmapiirin tukeminen, kouluun kiinnittymisen edistäminen, ennaltaehkäistä oppilaiden poissaoloja ja kaiken kaikkiaan vähentää koulussa olemisen esteitä oppilaslähtöisesti. Opetuksen järjestäjä päättää kouluvalmentajan työnkuvasta sen sisällöstä sekä toimintakentästä koulun tarpeiden mukaisesti. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi koulun henkilöstön ja muiden kouluympäristön työntekijöiden työtehtävät sekä muut jo olemassa olevat rakenteet. Myös koulun lukuvuosisuunnitelma ja muut mahdolliset hyvinvointiin liittyvät suunnitelmat ohjaavat työskentelyä. (Kouluvalmentajatyön käsikirja 2023, luku 01.)

Kouluvalmentaja toimii opiskelijahuollon toimijana koko oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin, turvallisuuden sekä viihtyvyyden edistämiseen ja ylläpitämiseen. Yhteisöllisyyden kautta pystytään vahvistamaan sekä yksilöiden että ryhmien osallisuutta ja läsnäoloa koulussa. (Kouluvalmentajatyön käsikirja 2023, luku 02.)

Kouluvalmentajan työtä määrittävät monet lait, joista tärkeimpiä ovat perusopetuslaki sekä oppilas- ja opiskeluhuoltolaki (Kouluvalmentajatyön käsikirja 2023, luku 02). Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 4§ määritetään, että kouluvalmentajan on edistettävä oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen yhteistyötä. Lain 5§ puhutaan yksilökohtaisesta opiskelijahuollosta. Koska kouluvalmentaja ei sisälly opiskeluhuoltolaissa määriteltyyn oppilashuoltopalveluiden henkilöstöön ei hän voi osallistua esimerkiksi yksilökohtaisiin monilaisiin asiantuntijaryhmiin, ilman erillistä kutsua. 11§ ja 16§ kerrotaan, että kouluvalmentajalla on velvollisuus ohjata oppilaita hakemaan heille hyödyllisiä opiskeluhuollon etuuksia ja palveluita. Tämä voi olla esimerkiksi ohjausta kuraattorin tai psykologin palveluiden piiriin.

Perusopetuslaki (1998/628) 40§ määrittää kouluvalmentajan vaitiolovelvollisuuden. Lain 27§ kerrotaan velvollisuudesta edistää oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailta on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja sen kehittämiseen sekä mielipiteen ilmaisuun.

Kouluvalmentaja tekee työssään yhteistyötä kaikkien toimijoiden kanssa, jotka työskentelevät kouluympäristössä. Työtä tehdään rinnakkain ja se vaatii hyvän yhteistyön. Verkostoituminen muiden toimijoiden kanssa on tärkeää. Kouluvalmentaja voi esimerkiksi ohjata oppilasta saatamalla hänet kouluajan ulkopuolella tapahtuviin tapahtumiin. Nuorisotyö, tai erilaiset yhdistyksen voivat olla esimerkkejä tällaisista tapahtumista. Kuitenkin kouluvalmentajan tekemä yhteistyö muokkautuu oppilaan tai ryhmän tarpeiden mukaan. (Kouluvalmentajatyön käsikirja 2023, luku 02.)

7 Opinnäytetyön tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Minua kiinnostaa nuorten kanssa työskentely, sekä koulumaailma ja siellä vaikuttaminen. Lisääntynyt keskustelu ja uutisointi kouluvalmentajan työstä lisäsi mielenkiintoa tehdä opinnäytetyö kyseisen ammattinimikkeen työhön liittyen. Tämän myötä lähdin etsimään mahdollista yhteistyökumppania ja löysin sellaiseen. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä toisen asteen oppilaitoksen kanssa. Oppilaitos oli kiinnostunut opiskelijoidensa osallisuudesta sekä sen tunteesta ja halusi nostaa opiskelijoidensa osallisuuden kokemusta. Tämän yhteisen kiinnostuksen myötä opinnäytetyö yhteistyö kehittyi. Yhteistyötä tehdään oppilaitoksessa työskentelevien ammattilaisten- sekä siellä opiskelevien opiskelijoiden kanssa.

Opinnäytetyöstä tehtiin kirjallinen opinnäytetyösopimus, jonka molemmat osapuolet hyväksyvät ja allekirjoittavat. Myös tutkimuslupa haettiin lukiolta, sillä haastatteluissa haastatellaan alaikäisiä. Opiskelijoille ja opiskelijoiden huoltajille lähetettiin Wilman kautta viesti tutkimuksesta ja siihen liittyvistä haastatteluista. Tämä tukee opinnäytetyön eettisyyttä, sillä jos työskennellään alaikäisten kanssa, täytyy heidän huoltajiaan myös informoida.

Tarkoituksena opinnäytetyölle oli tehdä kouluvalmentajan työn tueksi opas, jossa on erilaisia menetelmiä osallisuuden luomiselle ja nostamiselle. Menetelmät, joita oppaassa on, ovat haastattelujen tuloksien ja toiveiden perusteella tehtyjä

Tavoitteena oli, että kouluvalmentaja pystyy hyödyntämään valmista opasta omassa työskentelyssään lukiossa käyttämällä sen sisältämiä menetelmiä. Tällaisia menetelmiä ovat esimerkiksi erilaiset teemapäivät, välituntitoiminta tai yksilöllinen ohjaus. Muu henkilökunta, esimerkiksi ryhmänohjaajat voi käyttää oppaan sisältämiä ryhmäyttämisen menetelmiä, oman ryhmänsä ryhmäyttämisen tueksi. Samalla tavoitteena oli oma oppimisprosessi aiheesta.

Opinnäytetyö tehtiin kehittämistyönä ja sen lähestymistapana toimi laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen menetelminä hyödynnettiin teema- ja avointa haastatteluja, jotka ovat myös laadullisia haastatteluja. Opinnäytetyössäni selvitin erään Uudenmaan lukion oppilaiden kokemuksia osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä, sekä kouluvalmentajan keinoja, miten hän voi omalla työllään lisätä kyseisiä asioita.

8 Kehittämistyön toteutus ja prosessi

Erilaiset vaiheet kuuluivat opinnäytetyön prosessiin. Tässä kappaleessa kerron suunnitteluvaiheesta. Avaan lähdekirjallisuuden avulla, mitä suunnitteluvaiheeseen kuului ja mitä silloin tehtiin.

Tutkimuksellinen kehittämistyö rakentuu eri vaiheista, joita ovat suunnittelu, toteutus sekä arviointi. Suunnitteluvaiheessa tarkennetaan ja selvitetään kehittämishaasteet. Asetetaan tavoitteet niitä kohden sekä suunnitelma siitä, miten kyseisiin tavoitteisiin päästään. Toteutusvaiheessa suunnitelma toteutetaan, jonka jälkeen tulee arvioinnin vaihe, missä tutkija arvioi kehittämistyön onnistumista. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 22-23.)

Suunnitteluvaiheessa syvensin aiheeseen perehtymistä ja tutkin muun muassa siihen liittyvää kirjallisuutta muodostaen tietoperustaa. Suunnitteluvaiheessa valitsen myös lähestymistavat, sen eri vaiheet sekä niiden sisältämät asiat. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 28-36.) Kun tietoperustani aiheeseen oli vahva, aloin suunnittelemaan kysymyksiä ja teemoja haastatteleuille, eli tein haastattelurunkoa valmiiksi. Suunnitteluvaiheessa pohdin jo, ketä tulen haastattelemaan ja miksi, sekä haastatteluiden aikatauluja.

Suunnitteluvaiheeseen kuului aiheanalyysin tekeminen. Aiheanalyysiin sisältyivät alustava nimi, toimeksiantaja, yhteistyöhenkilöt, opinnäytetyön tavoitteet, alustavat lähteet, mahdolliset kehittämismenetelmät ja toteutustapa, alustava aikataulu sekä muut olennaiset tiedot opinnäytetyötä varten. Aiheanalyysia tehdessä kävin aiheesta tarkempaa keskustelua toimeksiantajan kanssa ja saimme aiheen tarkennettua työelämää palvelevaksi.

Aiheanalyysin teon jälkeen siirryin tekemään opinnäytetyönsuunnitelmaa. Suunnitelmassa kerroin aiheesta, sen ajankohtaisuudesta, tarkoituksesta sekä tavoitteista. Suunnitelmaan sisältyivät myös työelämänkumppanin esittely, opinnäytetyön teoreettinen tausta, menetelmälliset valinnat ja niiden perustelu, aineistonkeruun kuvailu, opinnäytetyön toteutus, luotettavuuden ja eettisyyden arviointi. Opinnäytetyönsuunnitelmaa hyödynnettiin lopullisessa raportissa.

9 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

Tämä kappale kertoo opinnäytetyössä käytetyistä menetelmistä ja sisältää perusteluja niiden valitsemiselle ja käyttämiselle. Kerron kehittämistyöstä ja laadullisesta tutkimuksesta, avaan laajemmin syitä, miksi laadullista tutkimusta, hyödynnettiin lähestymistapana. Tuon esille yhteisiä piirteitä, mitkä tekevät työstäni kehittämistyön.

Tein opinnäytetyön kehittämistyönä, jossa kehitettiin kouluvalmentajalle opas, mikä sisältää tapoja osallisuuden luomiselle ja nostamiselle lukiossa. Nykypäivän työelämässä kehitetään paljon uusia asioita ja menetelmiä, jonka vuoksi kehittämistyö on tärkeää tuntee (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 11). Kehittämistyöni koostui tutkimuksellisesta- sekä oppaan koostamisen osuudesta.

Kehittämistyö voi olla tutkimuksellinen tai tieteellinen kehittämistyö. Opinnäytetyöni on tutkimuksellinen kehittämistyö. Siinä tavoitteena on ratkaista esimerkiksi ongelmia tai uudistaa käytäntöjä ja luoda uusia työelämän käytännön tietoja. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä käytetään erilaisia menetelmiä ja tutkimuksen aikana ollaan yhteydessä eri tahojen kanssa. Tällainen tutkimuksellinen työ voi käynnistyä esimerkiksi organisaatioiden kehittämistarpeista tai muutoksen halusta. Tämän myötä siihen sisältyy ongelmien ratkaisua, uusien ideoiden, käytäntöjen, tuotteiden palveluiden luomista. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä pyritään luomaan käytännön ratkaisuja, joita voidaan käyttää työelämässä. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 18-19.)

Opinnäytetyössäni on monta samaa ominaispiirrettä kehittämistyön kanssa. Opinnäytetyöni sai alkunsa yhteisestä keskustelusta yhteistyökumppanin kanssa, heidän tarpeistaan kehittämistyölle. Yhteisen keskustelun myötä aihe valikoitui ja tarkentui. Opinnäytetyössäni luodaan ja uudistetaan käytäntöjä kouluvalmentajan työlle sekä samalla kerätään tietoa opiskelijoiden osallisuuden kokemuksista. Nämä ovat piirteitä, jotka tekevät opinnäytetyöstäni kehittämistyön.

Kehittämistyössäni hyödynsin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään tarkasteltavaa ilmiötä, eli tässä tapauksessa nuorten osallisuutta tutkimusta koskevien henkilöiden näkökulmasta. Tämän myötä laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita henkilöiden kokemuksista, ajatuksista, tunteista sekä niistä merkityksistä, jota kohderyhmä tuo tutkittavasta asiasta esille. Laadullisen tutkimuksen tunnusmerkki on se, että siinä pyritään tuottamaan rikasta ja yksityiskohtaista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Puusa & Juuti 2020, luku johdanto.)

Laadullinen tutkimusote sopii sellaisten ilmiöiden tutkimiseen, joiden perusta on ihmisten vuorovaikutuksessa ja sitä määrittelevässä kielessä. Laadulliselle tutkimukselle on myös ominaista erilaiset suuntaukset ja lähestymistavat. Kun käytetään erilaisia lähestymistapoja,

voidaan niiden avulla mahdollistaa se, että tutkimuksella on monia erilaisia tavoitteita. Tavoitteita voivat olla esimerkiksi uuden tiedon hankinta, ilmiön kuvaaminen, ymmärryksen syventäminen tai ilmiön tulkitseminen. (Puusa & Juuti 2020, luku 2.4.)

Ominaispiirre laadullisessa tutkimuksessa on se, että se rakentuu ihmisen subjektiivisten kokemusten ja näkemysten tarkasteluun. Tutkimuksessa pitää myös tarkastella tulkintaan ja ymmärtämiseen liittyviä mekanismeja. Tämä tarkoittaa sitä, että pitää miettiä esimerkiksi, miten tutkijan omat näkemykset vaikuttavat havaintoihin. (Puusa & Juuti 2020, luku 2.) Opinnytöni sijoittui koulumaailmaan ja siellä nuorten osallisuuden kokemuksiin. Tämän myötä se perustuu pitkälti oppilaiden subjektiivisiin kokemuksiin, joka tekee laadullisesta tutkimuksesta siihen sopivan.

Opinnytöissäni halusin saada laadukasta ja kattavaa tietoa opiskelijoiden kokemuksista osallisuuteen liittyen sekä heidän ideoitansa sen nostamiselle ja luomiselle. Pysin siis ymmärtämään osallisuutta opiskelijoiden näkökulmasta. Laadullinen tutkimus oli sen myötä siihen sopiva menetelmä. Lisäksi halusin opinnytöiden tutkimukseen yksityiskohtaista tietoa aiheesta, joka on myös laadullisen tutkimuksen ominaispiirre.

Laadullisessa tutkimusmenetelmässä tulee muistaa se, että sen tavoitteena ei ole tietyn totuuden löytäminen tutkittavasta asiasta. Vaan tutkimuksen aikana muodostuneiden tulkintojen avulla osoittaa muun muassa yksilön toiminnasta jotakin, jota ei pystytä välittömän havainnoinnin myötä toteamaan. (Vilka 2021, luku 5.) Opinnytöissäni pyritään löytämään monia erilaisia keinoja osallisuuden nostamiselle haastatteluiden avulla, eikä sen tarkoituksena ole yhden tietyn ratkaisun löytäminen.

Laadullinen tutkimus voi olla myös hyvin avointa ja joustavaa. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimusprosessi elää ja muovautuu koko tutkimuksen ajan, siihen asti, kunnes tutkija rakentaa johtopäätökset kerätystä aineistosta ja arvioi kriittisesti omaa työtään. Tutkimuksen luotettavuudelle olisi tärkeää, että tutkimusraportissa tutkimuksen eteneminen ja ilmiön ymmärryksen prosessit sekä esitettyjen tulkintojen perusteet esitetään selkeästi. (Puusa & Juuti 2020, luku 2.4.)

10 Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruu

Laadulliseen tutkimukseen aineistoa voidaan kerätä monien erilaisien menetelmien avulla. Usein tutkimusaineistoa kerätään ihmisten kokemusten kautta, puheen muodossa. Tätä kutsutaan haastatteluksi. (Vilka 2021, luku 5.) Laadullisen tutkimuksen aineiston keruuseen valitaan henkilöitä, jotka tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon, tai joilla on kokemusta asiasta tai jotka edustavat tiettyä ryhmää, mikä on hyödyllinen tutkimuksen kannalta. Se kuinka monta henkilöä on mukana tutkimuksessa, on aina tutkimuskohtaista. Tutkittavien

määrä on siis riippuvainen tutkimuksen tavoitteista ja tarkoituksesta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineistoa säätelee laatu, eikä sen laajuus. (Puusa & Juuti 2020, luku 2.4.)

Aineiston hankinnassa laadullisessa tutkimuksessa hyödynnetään yleisesti yksilohaastatteluja, ryhmähaastatteluja, dokumenttiaineistoja sekä havainnointia sen eri muodoissa. On myös yleistä yhdistellä näitä aineistonkeruumenetelmiä. Tärkeää on saada tutkimuksen kohteena olevat henkilöt puhumaan avoimesti ja rehellisesti. Tämä tarkoittaa, että tutkijan täytyy säilyttää neutraali asema, olla luotettava sekä luonteva yhteistyökumppani. (Puusa & Juuti 2020, johdanto.)

Aineistooni kuului kolme opiskelijaa eri vuosikursseilta, sekä neljä henkilökunnan jäsentä. Eli haastattelin yhteensä seitsemää henkilöä. Aineisto oli tutkimuksen kannalta riittävä, sillä siitä saatu aineisto oli hyvin laadukasta. Opiskelijat, joita haastateltiin, osasivat pohtia osallisuutta monesta erilaisesta näkökulmasta. Haastateltavat henkilökunnan jäsenet osasivat pohtia kysymyksiä myös erilaisista näkökulmista ja näin toivat laadukasta tietoa ja näkökulmia.

Laadullisen tutkimuksen haastattelut voidaan käsittää keskusteluina, joissa on tietty etukäteen asetettu tavoite. Haastattelut ovat myös hyvin joustavia menetelmiä, sillä niissä tutkija voi esimerkiksi pyytää haastateltavaa tarkentamaan tai selittämään tarkemmin sanojaan. Kuitenkin haastatteluihin liittyy myös riskejä, näitä voi olla esimerkiksi luottamuspuola, virhekysymykset tai väärintulkinnat. (Puusa & Juuti 2020, luku 3.6.)

Erilaisten haastattelujen hyödyntäminen vaatii sen, että tutkija on perehtynyt aiheeseen ja suunnittelee siihen liittyvät haastattelujen teemat tai kysymykset sekä kysymysten muotoileminen ja järjestely. Ennen haastattelujen suorittamista tutkijan on myös päätettävä, ketä haastattelee. Laadullisessa tutkimuksessa pitää myös muistaa se, ettei tutkimus pysty olemaan tieteellinen, jos siitä saatuja tuloksia ei yhdistetä aikaisempaan teoretietoon. (Puusa & Juuti 2020, luku 2.4; Vilka 2021, luku 5.)

Käytin tietyissä haastatteluissa apuna apukysymyksiä (liite 1), niiden myötä sain tarvittaessa lisää ideointia opiskelijoilta. Haastattelujen aiheina ja teemoina olivat osallisuus ja yhteisöllisyys, osallisuuden sekä yhteisöllisyyden kokemus, ideat tai toiveet niiden nostamiselle. Apukysymyksinä näihin olivat: ”Koetko pystyväsi vaikuttamaan koulusi asioihin, miten? / Miten opiskelijat voi vaikuttaa koulun asioihin? Koetko kuuluvasi mukaan koulun yhteisöön? / Millainen yhteisö koulussa on? Järjestääkö koulusi yhteistä tekemistä tai aktiviteettejä? Mitä asioita voisit lisättävän koulun arkeen? Mihin aktiviteetteihin haluaisit osallistua? Minkälaiset menetelmät olisivat mielestäsi toimivia osallisuuden ja yhteisöllisyyden luomiseen?” Kysymyksien avulla haastateltavien oli helpompi jäsentää omia ajatuksia ja sanoittaa niitä.

Laadullisessa tutkimuksella tutkijalla on aina aktiivinen rooli tutkimuksen koko prosessin ajan. Tutkijan tehtävänä on tulkita ja havainnoida. Tulkinnat ja havainnot yhdistetään selkeäksi

kokonaisuudeksi. Lopussa tutkija tekee aineistosta johtopäätöksiä, jotka toimivat lopullisessa raportissa tutkimuksen lopputulemina. (Puusa & Juuti 2020, luku 4.9.)

Haastatteluaineistot pitää muuttaa muotoon, jossa niiden tutkiminen mahdollistuu. Tämä tarkoittaa litterointia, eli haastattelun muuttamista tekstimuotoon. Tämä lisää tutkijan ja tutkimusaineiston välistä vuoropuhelua. Litteroinnissa ei saa muokata tai muuttaa haastateltavien puhetta. (Vilkkä 2021, luku 5.)

10.1 Haastattelujen muodot

Haastattelujen muotoina toimivat teema- ja avoin haastattelu. Eri haastatteluissa käytettiin myös samoja teemoja, jotka näkyvät haastattelurungossa (liite 1). Kaikki haastattelut olivat melko vapaamuotoisia, eli niitä ei olla strukturoitu paljoa. Tämä mahdollistaa sen, että haastateltavat voivat kertoa vapaammin mielipiteittään. Kuitenkin käytin apuna apukysymyksiä ja aiheeseen johdattelevia kysymyksiä.

Haastattelut ovat myös laadullisia, sillä niissä pyritään ymmärtämään jotakin ilmiötä, eikä sen sijaan pyritä etsimään tilastollisia yhteyksiä. Laadullisessa tutkimuksessa yleisesti haastatteluita tehdessä puhutaan harkinnanvaraisesta otoksesta. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkija valitsee haastateltavat asettamiensa kriteereiden perusteella. Laadullisen tutkimuksen haastattelut pohjautuvat siis suhteellisen pieneen tapausmäärään, joka riittää tarvittavan aineiston saamiseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 49-50.)

10.1.1 Teemahaastattelu

Haastattelun muotoja on useita. Opinnäytetyössä hyödynsin teemahaastattelua. Teemahaastattelua voidaan käyttää erilaisten ilmiöiden tutkimiseen ja se lähtee oletuksesta, jonka mukaan tutkittavat ovat kokeneet tietyn asian taikka prosessin. Tutkija puolestaan on selvittänyt tutkittavasta asiasta siihen liittyvät olennaiset teemat ja tutustunut siihen liittyvään aineistoon. Teemahaastattelut etenevät valittujen teemojen myötä sekä niitä koskevien tarkentavien kysymysten avulla. Teemahaastattelujen tunnuspiirre on myös se, että ne ovat hyvin vapaamuotoisia. Teemat, jota käydään teemahaastattelussa läpi, tulee olla tarkkaan mietittyjä ja niiden vaikutus haastattelun ohjaamiselle tulee olla selvillä. Ratkaiseva tekijä teemahaastattelun onnistumiselle on tutkijan ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä. Myös etukäteen suunniteltu haastattelurunko mahdollistaa merkityksellisen tiedon saamisen, sekä vie haastattelua tutkimuksen kannalta oleelliseen suuntaan. (Puusa & Juuti 2020, luku 3.6.)

Teemahaastatteluun valitsin yksittäisiä opiskelijoita eri vuosikursseilta, tekemäni suunnitelman mukaisesti. Suunnitelmana oli löytää aiheesta kiinnostuneita opiskelijoita. Se eteni tiedotuksen kautta, eli ensin laitoin Wilma-viestin opiskelijoille ja heidän huoltajilleen tutkimuksesta. Viestin tarkoitus oli saada opiskelijoiden mielenkiinto heräämään aiheesta ja

mahdollisesti sitä kautta saada osallistujia. Viestin lähettämisen lisäksi, kerroin myös mahdollisuudesta haastatteluun lukion käytävillä ja oppitunneilla. Tämä mahdollisti sen, että opiskelijat sai halutessaan ottaa minuun vapaasti yhteyttä aiheen tiimoilta.

10.1.2 Avoin haastattelu

Opinnäytetyössä hyödynnän myös avointa haastattelua. Sillä tarkoitetaan kokonaan strukturoimatonta haastattelua. Se on keskustelunomainen tilanne, jossa aiheena on tutkijan miettimä aihepiiri, mutta kuitenkin keskustelun teemoja ei olla mietitty ennalta. Tässä haastattelussa haastateltavan kertomukset johdattavat haastattelua eteenpäin. Avoin haastattelu sopii hyvin tilanteeseen missä tutkitaan kokemuksellisia asioita. (Puusa & Juuti 2020, luku 3.6.)

Hyödynsin avointa haastattelua myös yksilöhaastatteluissa. Avoin haastattelu toimi sopivana menetelmänä henkilökunnan haastatteluihin. Lähestyin henkilökuntaa avoimesti kysymällä halukkuudesta haastatteluun ja mielipiteiden jakamiseen.

10.2 Haastattelujen toteutus

Ennen haastattelukysymyksien, teemojen sekä aiheen valitsemista tutustuin ja perehdyin tutkittavaan ilmiöön teoria kirjallisuuden avulla. Aiheen tuntemus oli yksi haastattelujen onnistumisen kriteereitä. Aloitin haastattelujen tekemisen ensin teemojen- ja aihepiirien suunnittelulla. Tämän jälkeen kirjoitin ylös apukysymyksiä. Liitteessä olevat teemat ja aiheet toimivat kaikissa eri haastatteluissa, apukysymyksiä käytettiin tarvittaessa keskustelun ja ajatusten luomisen avuksi (liite 1). Haastattelun teemat valittiin niin, että ne tukevat tiedon saantia tutkimukseen. Avoimuus ja joustavuus kysymyksissä loi avoimempaa ilmapiiriä ja sitä, että haastateltavat saivat vastata omin sanoin.

Kun haastattelujen runko oli valmis (liite 1), lähetin Wilma-viestin opiskelijoille sekä heidän huoltajilleen. Viestissä kerroin opinnäytetyöstäni sekä siihen liittyvästä tutkimuksesta, samalla kerroin tulevista haastatteluista ja tarjosin opiskelijoille mahdollisuutta osallistua haastatteluun. Tämä edesauttoi sitä, että haastatteluihin löytyi haastateltavia, jotka olivat kiinnostuneet aiheesta ja halukkaita oman mielipiteen tuomiseen. Wilma-viestin lisäksi kysyin opiskelijoilta kasvotusten halukkuutta osallistua haastatteluun.

Ennen haastattelujen alkamista haastateltavien kanssa käytiin läpi aihepiiri ja teemat. Haastateltaville kerrottiin hieman aiheesta ja varmistettiin että he ymmärtävät siinä olevat käsitteet. Isoin aihe oli osallisuus. Osallisuuden käsityksen kertominen sekä ymmärtäminen oli avainasemassa haastatteluissa. Koska osallisuuden käsite on hyvin laaja, oli tärkeää kertoa haastateltaville mitä osallisuuden muotoa tutkittiin ja varmistaa että he ymmärsivät osallisuuden ja osallistumisen eron. Tämä oli tärkeässä roolissa myös opinnäytetyön luotettavuuden

kannalta. Sillä haastateltavien pitää olla tietoisia aiheesta ja ymmärtää käsitteet mitkä ovat haastattelun aiheina.

Haastateltavien omat kokemukset olivat tärkeitä sillä, silloin haastattelut tuottavat enemmän tietoa ja haastateltavien on helpompi vastata kysymyksiin. Haastateltavien omien kokemusten avulla voidaan kerätä tietoa opinnäytetyöhön. Tämä on myös osa laadullista tutkimusta ja sen piirteitä. Ominaispiirre laadulliselle tutkimukselle oli se, että haastateltavat henkilöt ovat mahdollisimmat tietoisia aiheesta tai he omaavat kokemusta siitä. (Vilkkä 2021, luku 5.)

Tein kaikki haastattelut rauhallisessa tilassa, jossa ei ollut häiriötekijöitä. Tämä mahdollisti hyvän keskittymisen sekä haastateltavien yksityisyydensuojan. Haastattelun aikana tein muis-tiinpanoja tai haastateltavan suostumuksella haastattelu äänitettiin. Litteroinnin jälkeen ää-nitykset poistettiin.

Opinnäytetyöhön haastateltiin aina yhdeltä vuosikurssilta yhtä opiskelijaa, eli yhteensä kol-me opiskelijaa. Haastattelut lopuivat kolmannen vuosikurssin opiskelijoiden kohdalla, jonka myötä enää neljännen vuosikurssin opiskelijoita ei haastateltu. Tämän lisäksi haastattelin myös neljää henkilökunnan jäsentä. Kunnioittaen yhteistyökumppanin toivetta ja eettisyyttä, haastateltavat henkilöt pysyvät opinnäytetyössäni anonyymeina. Yhteensä haastattelin seitse-mää ihmistä. Haastatteluista tullut materiaali oli opinnäytetyölle hyvin hyödyllistä ja materi-aalia tuli aina yhdestä haastattelusta paljon. Tämä tarkoitti sitä, ettei haastateltavien mää-rää tarvinnut nostaa sillä tutkimusaineiston laatu oli varsin hyvää.

10.3 Aineiston analyysin eteneminen

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija analysoi aineistoa lukemalla sitä useita kertoja uudestaan. Tämä mahdollistaa sen, että tutkija voi jakaa aineistoa tiettyihin teemoihin ja ymmärtämään sitä. Samalla tutkija saa lukiessaan lisää tietoa aiheesta. Aineiston analyysin päätehtävänä on kuvailla, tulkita sekä ymmärtää tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Analyysin myötä tutkija avaa faktoja lukijoille ja näin saattaa lukijat tutkimuksen aiheeseen. (Puusa & Juuti, luku 4.)

Opinnäytetyössäni aineistoa kerättiin useassa vaiheessa rinnakkaisilla menetelmillä, mikä oli tyypillistä laadulliselle tutkimukselle. Tämä tarkoittaa sitä, että aineiston analyysia tehdään koko tutkimusprosessin ajan. Ja, että tutkija voi tarvittaessa palata tarkentamaan teemaa tai vastausta jo aiemmin haastatellun henkilön kanssa. Laadullisen aineiston analyysin tavoit-teena on tehdä tutkitusta aineistosta selkeä ja mielekäs kokonaisuus. Tämä kokonaisuus tuot-taa perusteltuja tulkintoja ja mahdollistaa erilaisten johtopäätösten tekemisen tutkittavasta ilmiöstä. (Puusa & Juuti, luku 4.9.)

Aineiston analyysin ensimmäinen vaihe on hyvä toteuttaa aineistolähtöisesti. Avoin asenne ja pyrkimys aineiston lukemiseen ilman ennalta asetettua teoreettista ajateltua näkökulmaa on

tärkeää. Tämä on hyvä tehdä, jotta mikään teorianäkökulma ei rajoittaisi aineiston tulkintaa. Kun tutkija käy aineistoa läpi, hän voi alkaa tehdä alustavaa työhypoteesia. Tutkija selvittää onko vastauksissa eroavaisuuksia, havainnoi vastausten laatua ja sisältöä. Aineisto pilkkoutuu pienempiin osiin, joita tutkija alkaa tutkimaan syvemmin. Havaintojen luokittelu voi olla myös merkittävä osa tulkitsemista, tätä voidaan kutsua teemoitteluksi. (Puusa & Juuti, luku 4.9.)

Etenin siis aineiston analyysissä aineistolähtöisesti. Varsinaista aineistolähtöistä analyysiä en tehnyt. Jätin tekemättä aineistoanalyysin viimeisen vaiheen eli abstrahoinnin. Eli en jakanut aineistoa enää alaluokkiin, yläluokkiin, pääluokkiin tai yhdistäviin luokkiin. (Elo, Kajula, Tohmola & Kääriäinen 2022).

Opinnäytetyössäni aineistoa tuli paljon. Kävin aineistoja useaan kertaan läpi, jotta sain niistä hyvän kuvan. Haastattelujen muistiinpanoja sekä äänitteitä kuuntelemalla, aineistot alkoivat tulla entistä tutuimmaksi. Litteroinnin myötä äänitykset muuttuivat myös konkreettisimmiksi. Kun aineisto alkoi tuntua tutulta, aloin luokittelemaan sitä teemoihin. Tutkin mitkä teemat nousivat eniten esille ja mitkä asiat puolestaan poikkesivat toisistaan. Tämän myötä aloin suunnittelemaan oppaaseen tulevia menetelmiä ja teemoja. Alla olevassa taulukossa kerron tarkemmin etenemisestä vaiheittain, sekä avaan mitä vaiheiden aikana tehtiin.

Vaiheiden eteneminen:	Haastattelujen litterointi ja muistiinpanojen tutkiminen.	Aiheiden tarkastelu.	Teemoihin luokittelu.	Teemojen ja aiheiden tarkentaminen.	Teemojen valitseminen.
Mitä vaiheiden aikana tehtiin:	Tässä kohtaa litteroin haastattelut ja tein muistiinpanoista selkeän kokonaisuuden, jota oli helppo lukea.	Muistiinpanoista tarkastelin, mitä aiheita nousi eniten esille.	Aiheiden tarkastelun jälkeen, pystyin jakamaan ne tarkemmin erillisiin aiheisiin, joihin pystyi liittää teemat.	Kokosin teemat aiheittain, esim. Osallisuuden teemoihin kuuluivat ryhmäyttäminen ja ryhmäyttämisen teemaan sisältyivät	Lopulliset teemat olivat helppo valita prosessin loppuksi. Lopulliset teemat lisättiin osaksi menetelmäopasta: kii-reetön

				tutustumisleikit.	kohtaaminen, vaikuttaminen, somen hyödyntäminen, ryhmäyttäminen, teemapäivät- ja viikot, koulupäivän jälkeinen toiminta, esillä oleminen.
--	--	--	--	-------------------	---

Taulukko 1: Aineiston analyysin eteneminen

10.4 Haastattelujen tulokset

Opiskelijoiden sekä henkilökunnan haastatteluissa oli rauhallinen ja avoin tunnelma. Vaikka haastateltavat olivat eri vuosiryhmiltä, haastatteluista nousi paljon samoja piirteitä. Teemat ja aiheet olivat myös samankaltaisia ja opiskelijoiden ajatukset niistä olivat suhteellisen samanlaisia. Aiheina haastatteluissa olivat osallisuus ja yhteisöllisyys, osallisuuden sekä yhteisöllisyyden kokemus, ideat tai toiveet niiden nostamiselle. Apukysymyksiä käytettiin tarvittaessa, mutta haastatteluissa opiskelijat olivat itse hyvin aktiivisia, jonka myötä niihin ei tarvinnut tukeutua paljoa.

Haastatteluista nousi esille, että yhteisöllisyyden kokemus on suurempaa oman vuosikurssin, -ryhmän- tai linjan kanssa. Koko koulun yhteisöllisyyden ei koettu olevan niin vahvaa. Henkilöt, jotka kokivat yhteisöllisyyden tunteen vahvemmaksi, sanoivat myös kokevansa osallisuuden tunteen vahvaksi. Puolestaan haastateltavat ketkä eivät kokenut yhteisöllisyyden olevan kovin hyvää, kertoivat myös, että oma osallisuuden tunne ei ole kovin vahva.

Mun kokemus osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä on vähän vaihdellut. Ekana vuonna tuntu, et ei kuulunu oikeen mihinkään mukaan, tai ainakaan siinä alussa. Mut sit tokana vuona tuns jo enemmän ihmisii, mut kuiteski vaan tunsin et en hengannu niitten kaa. Tai et tietty porukka säily tavallaan koko lukion läpi, eikä kauheesti oltu muitten kaa.

Oon sitä mieltä, että meillä on ihan hyvä yhteisö ja yhteishenki. Tai ainakin silleen vuosikursseittain. En mä kauheemmin oo tekemisissä ykkösten tai kakkosten kans. Koko koulun yhteinen meno ei oo nii vahvaa.

Ikäluokkien välissä on kuiluja, joiden myötä yhteisöllisyyttä eri vuosiryhmissä olevien kanssa ei ole yhtä paljon.

Haastateltavat kertoivat paljon erilaisia ideoita osallisuuden nostamiseen. Haastatteluista nousseet teemat lisättiin osaksi menetelmäopasta. Näitä olivat kiireetön kohtaaminen, vaikuttaminen, somen hyödyntäminen, ryhmäyttäminen, teemapäivät- ja viikot, koulupäivän jälkeinen toiminta ja henkilökunnan esillä oleminen.

Henkilökunnan ja opettajien läsnäolo koulupäivien aikana oli opiskelijoille tärkeää. He kaipaivat luotettavaa kuuntelijaa, jolle voi jakaa iloja sekä suruja. Kohtaaminen aikuisten kanssa oli haastateltavien mielestä merkityksellistä osallisuuden kokemisen kanssa. Henkilökunnan näkyminen ja esillä olo oli tärkeää opiskelijoille.

Haluisin että arjessa ois enemmän vuorovaikutusta henkilökunnan kanssa ja opettajien. Tulee hyvä fiilis, jos aikuinen sanoo moi tai kysyy kuulumisia. Tai sellanen et musta ollaan kiinnostuneit. Samal uskallan kans puhuu niille aikuisille paremmin, jotka muhun ottaa kontaktin.

Mitä enemmän joku on käytävil niin sitä tutummaks sen naama tulee. Ja kyl se on kiva nähä henkilökuntaa kans käytävil meidän opiskelijoiden kaa. Jos ne on vaan luokis tai toimistoissa niin ne vaikuttaa vähän siltä, ettei ne halua puhuu meille. Kyl ymmärrän et niil omat työt ja näin, mut kuitenkin, kivaa välillä nähä niit muuallaki.

Vaikuttaminen eri muodoissa oli myös haastatteluista noussut teema. Vaikuttamisella tarkoitettiin tässä yhteydessä, opiskelijoiden mahdollisuuksia vaikuttaa omaan koulu yhteisöön esimerkiksi palautteen antamisen myötä. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että vaikuttamisella on suora yhteys osallisuuteen. Haastatteluista nousi esille ilmiö siitä, ettei osa haastateltavista ole tietoinen kaikista koulun tarjoamista mahdollisuuksista vaikuttamiselle. Heiltä tuli ideoita menetelmäoppaaseen, jotka olivat jo valmiiksi koulun käytössä. Tästä voi päätellä, että erilaisten asioiden mainostamista opiskelijoille voisi tehostaa.

Tiiän et on keinoja, miten voisin antaa palautetta ja sitä kautta osallistuu, mutta en oo kuitenkaan ihan varma, että tiiänkö kaikkia tapoja. Mä tykkään siitä, että esim. Opet kysyy palautetta tunneilla, mutta en silloin uskalla sanoa mitään, koska ei kukaan muukaan sano. Tai tarkotan että vähän epämukavaa itse sanoo palautetta, sen vois kysyy jotenkin eri tavalla, eikä aina käyttää samanlaisia kyselyitä. Niihin kyllästyy ja sit ei jaksaa aina vastata samoihin kysymyksiin.

Yksi idea osallisuuden vahvistamiseen oli myös somen käyttö. Opiskelijat kertoivat, että some on isossa roolissa heidän elämässään. Haastateltavien mukaan somella heidät voi tavoittaa hyvin ja moni opiskelija seuraa aktiivisesti koulun somea.

On kivaa, että Instagramia päivitetään. Tykkään kattoo niitä julkaisuja, niistä tulee sellanen tekemisen viba. Hyvä että lukio päivittää sinne asioista, koska sitten tietää mitä on tapahtunut. Se on vähän, kun meidän yhteinen kanava, missä näkyy kaikkea. Pitäis tehdä sinne enemmän kontenttia. Tykkään julkaisuista mitkä ei ois niin vakavia.

Kaikissa opiskelijoiden haastatteluissa nousi esille, että ryhmäyttäminen olisi hyvä keino osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämiseen. Jokainen haastateltava kertoi, että ryhmäyttämisestä on apua osallisuuden tunteen nostamiselle. He kokivat, että ryhmäyttämistä voisi olla enemmän, etenkin oppituntien yhteydessä.

Ryhmäyttämistä on ollu vähän liian vähän, tai se alku oli hyvä mut se ei ihan riittänyt. Tuntuu että se loppu kesken ja mut vaan imastiin tähän opiskelutahtiin ja samaan kaavaan. Kyllä ajan kanssa on vähän ryhmäytynyt, mut vaan tiettyjen tyyppien kanssa.

Voisin osallistua niihin mitä järjestetään oppitunneilla, tai sit jos on jotain yhteisiä kisoja esim. joskus oli köydenvetokisa. Ja sit tietenki perinteisiin tapahtumiin aion osallistua niinkun vanhoihin ja penkkareihin.

Oppitunneilla kyllä tehdään ryhmissä töitä, mutta mun mielestä se ei oo kiva tapa ryhmäyttää. Tykkäisin enemmän jostain leikin tyylistä.

Opettajat puolestaan kokivat ryhmäyttämisen hieman hankalana. He kokivat, että oppitunneilla on isot tavoitteet, joihin opiskelijoiden tulee päästä. Tämän myötä aikaa ei jää ryhmäyttämiseen. Haastattelussa opettaja kertoo, että lukion tunnit ovat hyvin tavoitteellisia, ja opetus on nopeatahtista. Tämä tekee sen, ettei oppitunneilla keretä pitää esimerkiksi erilaisia ryhmäyttämistä tai tutustumisleikkejä. Opettaja kertoo, että oppitunneilla tapahtuvat yhteisöllisyyden lisääminen painottuu opiskeluun. Tämä voi olla esimerkiksi ryhmä, - tai pari työskentelyä.

Yhteiset tapahtumat ovat yksi keino osallisuuden lisäämiseen. Haastatteluista nousi esille erilaisia teemapäiviä- ja viikkoja. Haastateltavat sanoivat, että teemapäivinä opiskelijoilla on yhteinen ohjelma, johon kaikki saa osallistua. Myös koulupäivien jälkeinen toiminta oli joidenkin haastateltavien mielestä hyvä ajatus, jonka myötä se lisättiin menetelmäoppaaseen.

Oon sitä mieltä, että teemapäivät on kivoja! Heittäydyn niihin 100%. Se on yhteinen tapahtuma ja ihanaa nähdä muidenkin asuja. Se on parasta jos opettajatki heittäytyy. Ainoa miinus on se, kun jotku ei ikinä osallistu, tai yleensä suurinosa ei osallistu. Se saa olon välillä tyhmäks kun ite oon heittäytyjä. Mut se ei haittaa, uskon et ku ihmiset näkee että muut heittäytyy niin neki alkaa heittäytyy.

Haastatteluissa sama ilmiö oli kokemus siitä, ettei opiskelijat osallistu erilaisiin tapahtumiin tai teemapäiviin. Opiskelija haastatteluissa opiskelijat kertoivat, kuinka kaikki ei uskalla tai halua osallistua koulun järjestämään toimintaan. Jos omat kaverit ei osallistu, silloin ei myöskään itse halua osallistua.

Tuntuu että tääl on järjestetty paljon erilaista toimintaa, mut sitten kun kukaan ei halua osallistua niillä järjestäjillä oo motia koko ajan suunnitella tapahtumii mihin kukaan ei osallistu.

Aina välillä on tapahtumia niin niillä yritetään nostaa osallisuutta. Ja ainakin mun mielestä, vaikka niihin ei osallistuisi niin ainakin on yritetty kehittää.

Haastatteluista nousivat esille myös yleinen väsymys opiskeluun ja sen tahtiin sekä vaatimukseen. Opiskelu koetaan haastateltavien mukaan hyvin rankkana ja sen myötä esimerkiksi välituntitoimintaan osallistuminen on hankalaa jaksamisen vuoksi. Haastateltavat eivät välttämättä toivo välitunneille koko ajan kovin aktiivista toimintaan, sillä he mieluummin viettävät silloin aikaa ystävien kanssa jutellessa tai levätessä. Haastateltavat opiskelijat olivat sitä mieltä, että jonkinlaista toimintaa välitunneille olisi kuitenkin joskus mukava saada, mutta sen pitäisi olla vapaaehtoista. Ideat näihin olivat esimerkiksi lautapelit, liikuntasalin avaaminen ja siellä omatoiminen tekeminen sekä mahdollisesti joskus ohjattu toiminta.

10.5 Johtopäätökset

Tutkimus ei ole valmis ennen, kun tutkimusaineisto on analysoitu. Analyysiprosessin lisäksi tulokset pitää tulkita sekä selittää. Tulkinta tarkoittaa aineiston analyysissä nousseiden aiheiden selkeyttämistä sekä pohdintaa. (Puusa & Juuti, luku 4.9.)

Haastattelun aiheista yhteisöllisyys ja osallisuus noudattivat tiettyä kaavaa. Jos haastateltava kertoi yhteisöllisyyden tunteen ja yhteisöllisyyden olevan huonoa, hän koki myös osallisuuden kokemuksen huonoksi. Puolestaan haastateltava, joka koki yhteisöllisyyden vahvana, koki myös osallisuuden tunteen vahvempana. Tästä voidaan päätellä, että yhteisöllisyys liittyy osallisuuteen, koska kokemus yhteisöllisyydestä oli liitoksissa osallisuuden kokemukseen.

Osallisuus ja yhteisöllisyys vaikuttavat toisiinsa. Yhteenkuuluvuudentunne ja yhteisöllisyys ovat merkityksellisessä asemassa osallisuuden kokemuksen kanssa. Kun yksilö kokee yhteenkuuluvuudentunnetta, vahvistuu samalla myös osallisuuden tunne. Vaihtoehtoisesti ne yksilöt, jotka eivät koe yhteisöllisyyttä, eivät myöskään kokeneet osallisuudentunnetta hyväksi. Tämä altisti yksilöä syrjäytymiselle (Opetushallitus 2023; Kiilakoski, Gretscher & Nivala 2012, 24.)

Syyt sille miksi koko koulun yhteisöllisyyttä ei koeta yhtä hyväksi, voi johtua ikäryhmien-, tai luokkien-, tai linjojen välisistä eroavaisuuksista ja kuiluista. Nämä voivat syntyä siitä, etteivät he ole niin paljoa tekemisissä toistensa kanssa.

On luonnollista, että yhteisöllisyys koetaan pienemmän ryhmän kanssa paremmaksi. Pienet ryhmät yhteisön sisällä ovat normaaleja, niissä opiskelijat pääsevät paremmin esille ja toteuttamaan itseään. Usein toisilleen jo ennestään tutut yksilöt voi muodostaa tiiviitä ryhmiä. Nämä ryhmät voivat jopa vältellä muita ryhmiä tai pitää niitä uhkana. (Kopakkala 2008, luku 1.1.)

Yksi teema, joka nousi esille, oli opettajien ja opiskelijoiden vastakkain asettelu osallisuuden ja yhteisöllisyyden nostamiselle. Haastateltavista opiskelijoista osa koki, että juuri pari, - tai ryhmätyöskentely on ahdistavaa. Opettajat kokivat, että se olisi hyvinkin hyödyllistä sekä

oppimisen, että yhteisöllisyyden kannalta. Opettajat kokivat, ettei oppitunneilla tapahtuva ryhmäyttäminen ole aina mahdollista aikataulujen vuoksi. Ja opiskelijat kokivat, että oppitunnit olisivat paras paikka ryhmäyttämiseksi.

Myös opiskelijoiden osallistumattomuus koettiin negatiiviseksi asiaksi. Sitä voi aiheuttaa moni asia. Erilaiset teemapäivät voidaan kokea välillä noloiksi ja jos oma ystäväpiiri ei osallistu, se laskee myös omaa halua osallistumiselle. Eli ryhmäpaine voi vaikuttaa siihen. Vaikka opiskelijoiden osallistumattomuus aktiviteetteihin oli teemana, nousi sitä isommaksi teemaksi halu siihen, että kyseisiä teemapäiviä juuri järjestettäisiin. Osallisuuden nostamisen keinoiksi tuli monia ideoita. Ideoista korostuivat etenkin ryhmäyttäminen, kiireetön kohtaaminen, palautteen antaminen, normit, somen käyttö, välituntitoiminta sekä erilaiset teemapäivät- ja viikot.

Kokonaisuudessaan haastatteluista selvisi, että opiskelijat kokevat, että koulussa on paljon erilaisia yhteisöjä sekä ryhmiä. Kuitenkaan koko koulun yhteistä yhteisöllisyyttä ei koettu yhtä vahvaksi. Ihmiselle on normaalia jakautua pienempiin ryhmiin samantyylisten ihmisten kanssa (Kopakkala 2008, luku 1.1). Koko koulun yhteisöllisyyden nostaminen on tärkeä tavoite. Se edistää kokonaisvaltaisesti hyvinvointia, yhteenkuuluvuuden tunnetta. Positiivinen suhde kouluun tukee nuoren kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Douglas Willms 2003.) Kun opiskelijat viihtyvät koulussa yksinäisyys ja poissaolot voi vähentyä. Opiskelija haastatteluiden perusteella yksittäisen opiskelijan näkökulmasta pieniin ryhmiin tai yhteisöihin voi olla vaikeaa päästä mukaan. Pienissä ryhmissä jäsenet voi toimia ryhmädynamiikan mukaan tietyllä tapaa ja roolit voi olla jo jaettu (Kopakkala 2008, luku 1.1).

11 Opinnäytetyön tuotos

Tässä kappaleessa kerron opinnäytetyön tuotoksesta ja siitä mitä tuotos sisältää. Kappaleeseen sisältyy asioita, mitä opinnäytetyön tuotoksen tekemisessä otettiin huomioon ja miten se rakentui. Eli sen rakentumista ja luomista avataan perustellusti. Tuotoksen tavoitteet selviävät sekä lopussa kerrotaan tuotoksen arvioinnista.

Opinnäytetyön tuotos oli kouluvalmentajan työn tueksi tehty opas (liite 2). Oppaassa on erilaisia menetelmiä osallisuuden nostamiselle ja luomiselle, jotka suunniteltiin yhdessä opiskelijoiden, ja koulussa työskentelevän henkilökunnan kanssa. Oppaan ideana oli menetelmien kokoaminen yhteen paikkaan, josta kouluvalmentajan on helppo hakea vinkkejä työhönsä.

Idea oppaan rakentumiseen lähti yhteistyökumppanin toiveesta nostaa opiskelijoiden yhteisöllisyyden kokemusta. Tämän myötä päädyttiin tuotokseen, joka antaa kouluvalmentajalle menetelmiä sen nostamiseen. Samalla opasta voi hyödyntää myös muu henkilökunta.

Yhteistyökumppanin toivetta oppaan muotoon ja rakentamiseen konsultoitin. Yhteistyökumppani antoi vapaat kädet sen tekemiseen. Halusin rakentaa oppaan tavalla, jolla sitä pystyy lukemaan sähköisesti tai vaihtoehtoisesti sen voi myös tulostaa. Tämän myötä päädyin tekemään oppaan raporttimuotoon. Perinteisestä raportista poiketen muokkasin sen ulkomuotoa oman maun mukaan mieluisammaksi. Oppaaseen sisältyy sisällysluettelo, jonka jälkeen tulee johdanto. Oppaan johdannossa johdattelen lukijaa aiheeseen ja kerron oppaan tarkoituksen. Johdannon jälkeen vuorossa on erilaisten teemojen ja menetelmien esittely. Menetelmäoppaaseen on sisällytetty sitaatteja haastatteluista. Lopussa on lähdeluettelo, missä on vielä linkit eri sivustoille ja menetelmä kokonaisuuksiin.

Opas alkoi rakentumaan hiljalleen haastatteluista tulleiden ideoiden myötä. Sekä henkilökohtaisen ideoinnin kautta. Oppaan rakentumisessa kävin aktiivista vuoropuhelua etenkin haastateltavissa mukana olleiden opiskelijoiden kanssa. Heidän mielipiteitään kysyttiin erilaisiin menetelmiin ja he saivat tuoda omia ideoita vapaasti esille. Esimerkiksi jos haastateltava opiskelija oli mukana tunnilla, jossa käytin ryhmäyttämisen menetelmiä, kysyin häneltä arviota sen toimivuudesta. Tässä huomioin opiskelijan anonymiteetin, eli hän ei ollut tunnistettavissa. Yhteistyökumppani huomioitiin opasta tehdessä mielipiteitä kysymällä, konsultoimalla ja ajan tasalla pitämällä. Opettajilta kysyttiin menetelmien arviointia, jos he olivat mukana niiden käytön yhteydessä.

Opas sisällyttää linkkejä eri nettisivuille, jotka kannattaa ottaa huomioon opasta lukiessa ja käyttäessä. Oppaassa on linkkejä liittyen kiireettömään kohtaamiseen, palautteen keräämiseen, ryhmäyttämiseen ja välituntitoimintaan. Linkit, jotka ovat oppaassa, on valittu niiden sisällön ja monipuolisuuden perusteella. Linkit löytyivät netistä erilaisten järjestöjen ja sivustojen yhteydestä.

Oppaan tavoite oli luoda menetelmäkokonaisuuksia kouluvalmentajalle, joita hän voi työskentelyssään käyttää osallisuuden luomiseen. Lisäksi se sisältää linkkejä menetelmäkokonaisuuksiin. Päädyin laittamaan oppaaseen menetelmiä, joita nousi eniten haastatteluissa esille, sekä niitä, jotka koettiin hyödyllisemmiksi. Linkit mitkä oppaassa on ovat sen menetelmiin liittyviä. Oppaan kokoamiseen hyödynnettiin myös henkilökohtaisia kokemuksiani menetelmistä. Aiheet, jotka menetelmäoppaaseen valitsin olivat haastatteluista nousseita. Kiireetön kohtaaminen ja vuorovaikutus, vaikuttaminen, some, ryhmäyttäminen, teemapäivät- ja viikot, koulupäivän jälkeinen toiminta sekä näkyvillä oleminen, olivat lopulliset aiheet, jotka valitsin oppaaseen. Näihin aiheisiin opas tuo menetelmiä, ohjeita ja toimintaa. Menetelmät ovat pyritty tekemään siten, että niitä pystyy soveltamaan ja muokkaamaan erilaisiin tilanteisiin.

Aloin suunnitella edellä mainittuihin aiheisiin erilaisia menetelmiä ja teemoja. Kiireetön kohtaaminen ja vuorovaikutus olivat oleellisia teemoja oppaaseen. Nostin ne oppaaseen haastatteluiden perusteella. Haastatteluista selvisi, että opiskelijat kaipaivat niitä ja kokivat ne

tärkeänä asiana. Kiireettömään kohtaamiseen alettiin opiskelijoiden sekä henkilökunnan kanssa ideoimaan erilaisia menetelmiä. Lopulta valitsin keksityistä ideoista avoimet vastaanottoajat, ilmapiirin luomisen ja viestintä kanavien hyödyntämisen, osaksi menetelmäopasta (liite 2). Menetelmiin sisältyi esimerkiksi kouluvalmentajan osallistuminen oppitunneille ja vuorovaikutuksen mahdollistaminen eritavoilla, kuten viestien kautta. Oman työnsä avulla kouluvalmentaja pystyi luomaan positiivista ilmapiiriä oppitunneille.

Henkilökunnan ja opiskelijoiden välisellä vuorovaikutuksella on paljon myönteisiä vaikutuksia, joita myös lähteet tukevat. Opiskelijan ja henkilökunnan välisen vuorovaikutuksen avulla voidaan edes auttaa opiskelijoiden sosioemotionaalisia taitoja, hyvinvointia sekä kouluun sitoutumista sekä siellä viihtyvyyttä. Hyvällä vuorovaikutuksella voidaan jopa ehkäistä masennusta tai itsetunnon pulmia. (Puukki 2017, 13.)

Toinen aihe, jonka lisäksi oppaaseen, oli vaikuttaminen. Teemoja siihen oli suullinen palaute, anonymipalaute ja yleiset normit. Haastatteluissa korostuivat mahdollisuus palautteen antamiseen. Palautteen antaminen on vaikuttamista, minkä vuoksi se on hyvä sisällyttää oppaaseen. Yleiset normit ovat oman kokemukseni mukaan hyödyllisiä, varsinkin omassa kouluvalmentajan työssäni. Ne lisäävät vuorovaikutusta ja antavat opiskelijoille samalla mahdollisuuden jakaa ajatuksiaan. Lisäksi opiskelijat itse kertoivat positiivisia vaikutuksia yleisistä normeista. Menetelmät vaikuttamiseen rakentuivat siis näiden teemojen ympärille.

Palautteen antaminen ryhmän läsnä ollessa voi olla vaikeaa. Kaikki eivät ole tottuneet palautteen antamiseen, se on myös tietynlainen opittava taito. Palautteen kerääjälle palaute on usein tärkeää, jonka myötä osallistujien kaikki toiveet, mielipiteet ja palaute kokonaisuudessaan on hyödyllistä. Tämän vuoksi on tärkeää mahdollistaa palautteen antaminen erilaisten menetelmien avulla. (RyhmäRenki 2024.)

Kolmas aihe, jonka sisällytin oppaaseen, oli somen hyödyntäminen. Sen teemoina olivat henkilökunnan esittely ja markkinointi. Tämä aihe ja teemat tulivat haastatteluissa esille. Henkilökohtaisesti opiskelijana koen, että oppilaitoksen somen käyttö luo hyvää henkeä ja henkilökunnan esittelyt tuovat heitä opiskelijoille tutummaksi. Myös haastateltavat opiskelijat kertoivat, kuinka somen hyödyntäminen olisi sopiva tapa yhteisöllisyyden lisäämiseen. He perustelivat sitä heidän oman somen käytön ja seuraamisen perusteella.

Yksi iso aihe oli ryhmäyttäminen, se nousi kaikissa haastatteluissa esille, minkä myötä lisäksi menetelmäoppaaseen. Sen teemoina olivat ryhmäyttämisen ja tutustumisleikit sekä välituntitoiminta, joihin oppaassa on menetelmiä. Opiskelijat toivoivat ryhmäyttämistä lisää ja kokivat että se edesauttaa yhteisöllisyyden ja osallisuuden luomista.

Kokemus ryhmään kuulumisesta on jokaiselle yksilölle tärkeää. Onnistuneet kokemukset ryhmässä voi luoda positiivisia vaikutteita elämään. Kouluissa saatetaan usein korostaa yksilön

suoriutumista, kuitenkin tämän rinnalle olisi tärkeää muistaa yhteisöllisyyden voima. (MAST 2024.)

Henkilökohtaisesti koen ryhmäyttämisen tärkeänä asiana. Lukion käyneenä tiedostan, että kaveripiiri voi olla hankala löytää, jos sen löytämisessä ei tuettaisi. Ryhmäyttämisen menetelmät, joita oppaassa on, ovat osa omien kokemusten perusteella tehtyjä. Käytin apuna rippikoulusakäytettyjä ryhmäyttämisen menetelmiä, joita muokkasin hieman oppaaseen sopivammaksi. Osa menetelmistä oli opiskelijoiden keksimiä, heidän omien kokemusten perusteella. Opiskelijat kertoivat ryhmäyttämisen menetelmiä, joissa olivat itse olleet mukana ja joista he olivat pitäneet.

Teemapäivät- ja viikot olivat koulupäivän jälkeisen toiminnan kanssa myös oppaan aiheita. Valitsin ne osaksi menetelmäopasta haastatteluiden perusteella. Opiskelijoilta tuli ideoita niihin ja heidän ideointinsa lisäksi hyödynsin oppaaseen muistojani omilta kouluvuosilta aiheeseen liittyen. Teemapäiviin- ja viikkoihin tuli paljon erilaisia ehdotuksia opiskelijoilta. Päädyin keräämään heidän ideoidensa lisäksi teemapäiviä myös kalenterista. Muodostin näistä päivistä menetelmäoppaaseen koonnin 2024 kevätlukukauden teemapäivistä. Henkilökunta koki, että koulupäivän jälkeinen toiminta olisi hyvä, etenkin syrjäytymisen vaarassa olevia nuoria mieltien.

Näkyvillä oleminen oli viimeinen oppaan aihe. Se lisättiin oppaaseen haastatteluiden ja henkilökohtaisen työkokemuksen perusteella. Haastatteluissa opiskelijat kertoivat, kuinka tärkeää aikuisen läsnäolo on ja kuinka se madaltaa kynnystä yhteyden ottamiseen. Henkilökohtaisesti työssä olen huomannut, ja kuullut kuinka näkyvillä oleminen luo positiivisia vaikutuksia opiskelijoihin. Näkyvillä olemisen menetelmiksi nostin oppaaseen käytävillä sekä oppitunneilla näkymisen. Lisäsin myös näkyvillä olemisen muille ammattilaisille, kouluyhteisössä, sillä koulupalmentajan on tärkeää tehdä yhteistyötä heidän kanssaan.

Menetelmien käyttöön ottamiseen kuului myös niiden suunnittelu, jota aktiivisesti tein. Suunnittelin liikuntavälitunteja ja ”after school” toimintaa. Suunnittelussa kuuntelin opiskelijoiden sekä yhteistyökumppanin toiveita. Esimerkiksi siitä mitä lautapelejä he haluaisivat tähän toimintaan mukaan. Menetelmissä painotin etenkin sitä, että niihin olisi matalakynnys osallistua, niitä olisi helppo käyttää ja soveltaa, ne olisivat hauskoja, lisääisivät vuorovaikutusta, edistäisivät ryhmäytymistä, yhteisöllisyyttä sekä osallisuutta.

Menetelmäoppaassa on paljon erilaisia menetelmiä, jonka takia kaikkia ei keretty kokeilemaan käytännössä. Kokeilin aina eri menetelmiä oman työni ohessa mahdollisuuksien mukaan. Kokeilin esimerkiksi oppitunneilla erilaisia ryhmäyttämisleikkejä. Kokeilujen myötä, pystyin arvioimaan niiden toimivuutta.

Menetelmien arvioinnissa hyödynnettiin opiskelijoiden ja henkilökunnan mielipiteitä. He arvioivat menetelmien mahdollista toimivuutta, ja jos menetelmää ei koettu hyväksi, sitä ei sisällytetty oppaaseen. Haastateltavat, jotka olivat mukana, kun menetelmiä kokeiltiin, pystyivät antamaan niistä palautetta käytännössä. Ne opiskelijat, jotka eivät osallistuneet menetelmän kokeiluun, antoivat palautteen oman arvion mukaan, menetelmän mahdollisesta toimimisesta. Henkilökohtaisesti arvioin menetelmien mahdollista toimivuutta yhteistyössä opiskelijoiden ja henkilökunnan kanssa, ennen kun ne sisällytettiin oppaaseen. Monien henkilöiden mielipidettä kuunneltiin menetelmien valinnassa. Tämän lisäksi hyödynsin omaa työkokemukseni ja arvioin menetelmien toimivuutta omaan työhön sovellettavana.

12 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys ja luotettavuus ovat tämän kappaleen aiheena. Kappaleessa käsitellään kehittämistyön luotettavuuden ja eettisyyden piirteitä lähdekirjallisuuden avulla. Lähteiden pohjalta kerron, miten opinnäytetyössäni otettiin eettisyys ja luotettavuus huomioon. Ja mitkä asiat tukevat näitä aiheita. Lisäksi hyvät tieteellisen käytännön piirteet sisältyvät tähän kappaleeseen.

Kehittämistyön luotettavuutta voidaan käsitellä uskottavuuden, luotettavuuden sekä eettisyyden pohjalta. Siinä luotettavuus ei ole ilmaistavissa objektiivisten tai määreellisten mittareiden mukaisesti, vaan luotettavuutta tarkastellaan siinä käytettyjen menetelmien avulla. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tutkiessa voidaan myös miettiä olisiko tutkimus niin sanotusti siirrettävissä ja voisiko aihetta tutkia myös jossakin toisessa tutkimusympäristössä. Tutkija on myös isossa roolissa tutkimuksen luotettavuuden kannalta, mitä yksityiskohtaisemmin tutkija kertoo tutkimuksesta ja sen eri vaiheista, sitä luotettavampana tutkimusta voidaan pitää. (Puusa & Juuti 2020, luku 5.11.)

Kehittämistyön tavoitteet täytyy olla korkean moraalin mukaisia. Tieteellisen tutkimuksen sisällyttämät normit koskevat yhtä lailla myös työelämälähtöistä kehittämistyötä. Tutkimuksen täytyy olla läpinäkyvää, niin että ihmiset tietävät sen tavoitteet, kohteen sekä oman roolin tutkimuksessa. Kehittämistyö vaatii myös rehellisyyttä ja sitä että tutkija sitoutuu yhteistyötahon jakamiin asenteisiin ja arvoihin. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 48-49.)

Kun tutkimus on suoritettu tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla ja on eettisesti hyväksyttävä sekä luotettava ja sen tulokset ovat uskottavia, voidaan siitä silloin puhua tieteellisenä tutkimuksena. Tutkimusetiikkaa ohjaavat monet normit, esimerkiksi se, että tutkimukseen osallistuminen on aina vapaaehtoista. Hyvän tieteellisen käytännön vaaliminen sekä väärinkäytöksiin puuttuminen on organisaatioiden ja loppupeleissä yksin tutkijan vastuulla.

Eettiseltä kannalta hyvä tutkimus edellyttää tutkijalta myös hyviä tieteellisiä taitoja sekä hyviä toimintatapoja. (Kuula 2011, luku etiikka ja tieteen arvot.)

Opinnäytetyössä nämä asiat ovat otettu huomioon. Tämä näkyy siten että haastatteluihin osallistuminen oli aina vapaaehtoista ja jos haastateltava ei halunnutkaan, että hänen sanomisiaan näkyy työssä, hänen toiveitaan noudatettiin. Eli opinnäytetyöprosessi oli ihmislähtöistä ja kunnioittavaa.

Opinnäytetyöni luotettavuutta tukee se, että olen kertonut sen eri vaiheista yksityiskohtaisesti raportissa. Tämän lisäksi olen perustellut tekemiäni valintojani ja avannut sitä, minkä vuoksi ne ovat sopivia tutkimukselleni. Lähdeaineistoa hakiessa otin huomioon aikaisempia tutkimuksia ja hyödynsin niitä myös oppaassa. Tiivis yhteistyö opinnäytetyön kumppanin kanssa, ja haastateltavien kanssa tekee tutkimuksesta luotettavan. Noudatin hyviä toimintatapoja sekä arvoja, joka takasivat tutkimuksen eettisyyttä.

Hyvään tieteelliseen käytäntöön sisältyy muun muassa tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattaminen esimerkiksi rehellisyys ja huolellisuus. Tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaista ja eettisesti kestäviä tiedonkeruumenetelmien käyttöä. Sekä tuloksia julkaistessa muiden tutkijoiden töiden saavutuksien huomioon ottamista. (Tutkimuseettinen Neuvottelukunta 2012.)

Opinnäytetyössä teimme yhteistyökumppanin kanssa opinnäytetyö sopimuksen, jota molemmat osapuolet noudattivat ja hyväksyivät. Opinnäytetyöhön haettiin yhteistyökumppanilta tutkimuslupa. Tein tutkimuslupapohjan, jonka yhteistyökumppani hyväksyi ja molemmat osapuolet allekirjoittivat sen. Käytin myös eettisesti hyviä menetelmiä tiedonkeruuseen ja opinnäytetyötä raportoidessa otin huomioon muiden tutkijoiden tekemiä tutkimuksia aiheeseen liittyen. Noudatin myös yhteistyökumppanin jakamia arvoja ja toiveita koskien opinnäytetyö tutkimusta.

Tutkimuseettiset väärinkäytöt ovat esimerkiksi väärentämistä tai plagiointia, eli epäeettistä ja epärehellistä toimintaa. (Tutkimuseettinen Neuvottelukunta 2012). Noudatin opinnäytetyössä eettisyyttä eli väärinkäyttöä ei tullut. Myös oma motivaatio takasi kiinnostuksen tekemiseen ja sen ettei epäeettistä käytöstä tapahtunut.

Tutkimuksen voidaan sanoa olevan luotettava, silloin kun tutkimuksen tutkimuskohde ja tulkittu materiaali ovat yhteensopivia. Eli tutkijan tekemät tulokset vastaavat tutkittavan käsityksiä. Luotettavassa tutkimuksessa tutkijan on pystyttävä kuvaamaan ja perustelemaan tutkimustekstiään esimerkiksi sitä, miten hän on päätenyt johonkin ratkaisuun. (Vilka 2021, luku 7.)

Opiskelen sosiaalialaa, jota ohjaavat vahvasti eettiset ja moraaliset käytännöt. Keskeisiä eettisiä periaatteita sosiaalialalla ovat ihmisarvo, ihmisoikeudet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Ammattietiikassa pyritään siis edistämään ihmisen hyvän elämän toteutumista. Työ nautuu näihin arvoihin ja sen myötä myös tutkimusta tehdessä noudatan kyseisiä arvoja. (Arki, arvot ja etiikka 2018, 7.)

Opinnäytetyön validiteettia tukee lisäksi se, että opiskelijat ovat opinnäytetyön tekijälle työn kautta tuttuja ja tekijä on heidän kanssaan tekemisissä. Tämä nostaa heidän välistänsä luottamussuhdetta, jonka myötä haastateltavat opiskelijat uskalsivat nostaa erilaisia asioita esille sekä ideoita vapaammin. Eettisyyttä ja luotettavuutta tukee myös se, että vapaaehtoisuudesta huolimatta alaikäisten opiskelijoiden huoltajia informoitiin tutkimuksesta. Opinnäytetyön tekijä noudatti myös salassapitovelvollisuutta.

13 Kehittämistyön arviointi

Tässä kappaleessa kerrotaan kehittämistyön onnistumisesta, eli sen arvioinnista. Kerron mitä arviointi pitää sisällään ja mitä asioita opinnäytetyössäni arvioin. Avaan vaiheittain opinnäytetyön arviointia ja kerron miten niissä onnistuttiin.

Kappaleessa käsitellään opinnäytetyön tavoitteet ja miten tavoitteisiin on päästy. Lisäksi kappaleessa kerrotaan, miten haastateltavilta kerättiin palautetta ja mitä palautetta saatiin. Myös toimeksiantajan arviointi sisältyy kappaleeseen.

13.1 Kehittämistyön onnistuminen

Viimeinen vaihe tutkimuksellisessa kehittämistyössä on arviointi. Sen tavoitteena on kertoa, miten kehittämistyössä onnistuttiin. Jotta arviointi olisi pätevä tulee siinä tarkastella sekä suunnittelua, tavoitteiden selkeyttä, että niiden saavuttamista. Myös kehittämistyön menetelmät, toiminnan johdonmukaisuus ja vuorovaikutus sekä sitoutuminen tulee ottaa mukaan arviointiin. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 47.)

Kehittämistyön tutkimukset ovat yleisesti hyvin räätälöityjä tutkimuksen tarkoitukseen. Jotta tutkimusta voidaan arvioida ja pitää luotettavana, tulee tutkimuksen olla hyvin toteutettu. Tutkimus pitää pystyä lukea siten, että lukija ymmärtää sen pohjalta tehdyt ratkaisut. (Puusa & Juuti 2020, luku 5.11.) Opinnäytetyön kehittämisen arviointi, pitää sisällään arvioinnin opilaiden osallisuudesta ja niiden pohjalta suunnitellun oppaan erilaisista menetelmistä osallisuuden ja yhteisöllisyyden luomiseen. Nämä arvioinnin kohteet ovat oleellisia, sillä ne liittyvät vahvasti opilaiden hyvinvointiin sekä koulussa viihtymiseen. Arvioinnin kohteet olivat myös yksi yhteistyökumppanin toiveista.

Suunnitteluvaihe oli iso osa opinnäytetyön prosessia. Koin, että suunnitteluvaihe oli yksi tärkeimmistä vaiheista, jonka myötä perehdyin ja panostin siihen paljon. Suunnitteluvaiheen suunnitelmat saattavat vielä muuttua toteutusvaiheessa, suunnitteluvaiheeseen sisältyy oikeiden menetelmien valitseminen (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 28-36). Suunnitteluvaiheessa osasin ottaa huomioon sen, että suunnitelmat saattavat muuttua toteutusvaiheessa ja olin siihen valmistautunut. Suunnitelmavaiheessa pohdin erilaisia menetelmiä ja osasin valita oikeat menetelmät opinnäytetyön tekemiseen. Myös niiden perustelu raportoinnissa tukee arviointia ja luotettavuutta.

Toteutusvaiheessa materiaalia tuli paljon, joka paikoitelleen häkellytti. Toimivimpien menetelmien löytäminen vei aikaa ja monen ihmisen konsultointia. Toteutusvaiheessa osasin hyödyntää tehtyä suunnitelmaa hyvin ja se helpotti toteutuksen rakentumista. En kuitenkaan sokeasti seurannut suunnitelmaa, vaan osasin tarkastella tilanteita prosessin aikana erilaisista näkökulmista.

Opinnäytetyöni tavoitteet olivat selvittää opiskelijoiden kokemuksia yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta lukiossaan. Tavoitteena oli näiden kokemusten perusteella tehdä keinoja ja työmenetelmiä kouluvalmentajalle, mitä hän voi työssään käyttää osallisuuden luomiseen. Tavoitteena oli, että kouluvalmentaja pystyy hyödyntämään opinnäytetyön tuotoksena olevaa valmista opasta omassa työskentelyssään lukiossa. Samalla tavoitteena oli henkilökohtainen oppimisprosessi aiheesta.

Opiskelijoiden osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukset selvisivät haastattelujen myötä, jonka tuloksia raportissa on käsitelty. Prosessissa oli mukana opiskelijat, he tuottivat henkilökohtaisia näkemyksiä, mitä hyödynsin menetelmäoppaaseen. Opiskelijoiden mukana olo koko prosessin läpi mahdollisti sen, että menetelmät olisivat heille mieluisia. Mieluisat menetelmät lisäävät opiskelijoiden mukaan enemmän yhteisöllisyyttä ja osallisuutta, jonka takia ne tukevat tavoitteisiin pääsyä. Näiden myötä pystyin rakentamaan menetelmäoppaan, joka sisällytti monenlaisia menetelmiä osallisuuden luomiseen. Opasta käyttämällä kouluvalmentaja pystyy hyödyntämään sen sisältämiä menetelmiä omassa työssä.

Oma oppiminen aiheesta on kasvanut opinnäytetyön jokaisen vaiheen myötä. Opinnäytetyön prosessi on opettanut minulle tutkimuksellisesta työskentelystä, erilaisten menetelmien valitsemisesta sekä niiden käytöstä. Teoriakirjallisuus tutkimukselliseen kehittämistyöhön on avannut paljon uusia käsitteitä ja työn prosessia. Oma tiedon syventäminen osallisuuteen ja siihen liittyviin käsitteisiin on myös kehittynyt. Teoriatieto on auttanut tämän tavoitteen saavuttamisessa. Kuitenkin ihmisiltä saatu kokemus ja oma kokemus osallisuuden kehittämisestä on ollut merkityksellisin asia oman oppimisprosessin näkökulmasta. Se että on päässyt itse näkemään ja kokeilemaan tiettyjä menetelmiä on ollut avartavaa ja opettavaista.

13.2 Haastateltavien palaute

Haastateltavien opiskelijoiden palautetta kysyttiin monessa eri vaiheessa. Oppaan suunnittelu- ja kokoamisvaiheessa opiskelijoiden palautetta kysyttiin aktiivisesti. Palautetta kysyttiin suullisesti, sillä koin, että haastateltavat pystyvät antamaan suoraa ja rehellistä palautetta. Haastateltavat opiskelijat kokivat, että menetelmäopas on hyvä ja siinä olevat teemat ovat yhdessä mietittyjä.

Haastateltavissa mukana olleet opiskelijat kehuivat ryhmäyttämismenetelmiä hauskoiksi ja kivoiksi. He kertoivat, että menetelmät olivat mukavaa vaihtelua istumiseen ja pieni tekeminen sai mielen virkeäksi. Heidän mielestään oli positiivista olla muiden opiskelijoiden kanssa vuorovaikutuksessa. Opiskelijoilta tuli hyvää palautetta myös näkyvillä olemisesta ja vuorovaikutuksesta. Heidän mielestään on hyvä, että kouluvalmentaja näkyy välillä käytävillä ja tulee aktiivisesti kysymään kuulumisia ja keskustelemaan.

Tykkäsin siitä, että oikeesti sai pohtii asioita ja mieltii niit menetelmii. Kiva et omia ehdotuksia sisälty tohon oppaaseen tai ku siel näki sen oman ehdotuksen niin tuli kuunneltu olo. Oli hauskaa kans olla mukana tunneille, kun niit kokeiltiin. Periaattees olin salapoliisina kukaan ei tienny et mä olin mukana siin juones.

Henkilökunnan palautetta ja mielipidettä kysyttiin myös suullisesti. Haastateltavien henkilökunnan jäsenten mielestä menetelmäopas on hyödyllinen kouluvalmentajan työhön ja he kokivat, että etenkin osiota ryhmäyttämisestä voisi hyödyntää omassa työskentelyssä. Linkit, joita opas sisälsi, olivat myös kehuja. Ryhmäyttämisen menetelmistä tuli hyvää palautetta niin opiskelijoilta kuin henkilökunnalta. Haastattelussa mukana olleet henkilökunnan jäsenet kokivat, että ryhmäyttämisen menetelmät olisivat helppoja pitää tunnilla ja että niitä voisi soveltaa oman aineen opettamiseen. Kouluvalmentajan tunneilla mukana olemisesta tuli positiivista palautetta, haastateltavien henkilökunnan jäsenten mielestä se edisti työrauhaa ja opiskelijoiden mukana olemista.

Ryhmäyttämisen menetelmät vaikuttaa hyviltä ja helppoilta käyttää. Ohjeet niihin oli selkeät ja napakat. Ne ovat myös hyvin sovellettavissa eri oppiaineisiin. Linkit oli myös hyviä sisällöltään. Varmasti opasta voisien hyödyntää omassa opetuksessa, tulee vähän vaihtelua.

Hyvin kirjoitettu ja helppolukuinen opas. Pidin siitä, että opas on riittävän konkreettinen ja siitä on helppo ottaa vinkkejä käyttöön, myös teemapäivien listaaminen on hyvä idea. Opiskelijoiden kommentit toivat oppaaseen syvyyttä ja lisäsivät sen kiinnostavuutta. Opas on varmasti hyödyllinen kouluvalmentajille, erityisesti perehdytysvaiheessa siitä saa hyvän kokonaiskuvan kouluvalmentajan työnkuvasta.

13.3 Toimeksiantajan palaute

Toimeksiantajan palautetta kerättiin Laurean valmiilla palautelomakkeella. Tämän lisäksi toimeksiantajalta kysyttiin suullisesti palautetta menetelmäoppaasta. Toimeksiantaja koki menetelmäoppaan hyväksi ja selkeäksi. Sen sisältämät menetelmät olivat toimeksiantajan mukaan hyviä. Toimeksiantaja ehdotti, että menetelmäoppaaseen voisi lisätä vielä kouluvalmentajan näkyvillä olemisen muulle henkilökunnalle. Huomion tämän toiveen ja lisäsin sen osaksi opasta.

Toimeksiantajan palaute oli positiivista. Toimeksiantaja aikoo hyödyntää tehtyä opinnäytetyötä osana tulevia tukimuotoja ja henkilöstön koulutuksia sekä perehdytystä. Toimeksiantaja vastasi palautelomakkeeseen saaneensa tuotoksena hyödyllisen oppaan sekä vinkkejä opiskelijoiden osallisuuden, ryhmäyttämisen sekä yhteisöllisyyttä tukevien toimintamuotojen käytänteisiin kehitettäväksi. Toimeksiantaja antoi kehuva palautetta yhteistyöstä, aktiivisuudesta, monipuolisuudesta ja oma-aloitteisuudesta.

14 Pohdinta

Opintojen aikana minua on kiinnostanut nuorten kanssa työskentely. Koen että se on hyvin palkitsevaa ja opettavaista. Etenkin koulumaailma on ollut aina yksi mielenkiinnonkohteistani. Koulu on hyvin iso osa nuorten elämää, joten siellä työskentely avaa paljon mahdollisuuksia nuorten kanssa tekemiseen. Koulumaailmassa voi myös tehdä paljon ennaltaehkäisevää työtä, jota on opintojeni aikana painotettu paljon.

Opinnäytetyö prosessi alkoi 2023 vuoden loppupuolella, kun toimeksiantaja varmistui ja pääsin suunnittelemaan opinnäytetyötäni. Haastattelut saatiin valmiiksi tammikuussa 2024. Alussa suunnitelmana oli haastatella vielä enemmän opiskelijoita. Kuitenkin haastatteluiden alettua, huomasin, kuinka motivoituneita haastateltavat olivat aiheen tiimoilta. He osasivat kertoa asioita myös muiden opiskelijoiden kokemuksesta ja tarkastella aihetta monesta erilaisesta näkökulmasta. Niinpä haastattelujen määrää tiputettiin kolmeen opiskelijaan. Tämän lisäksi myös toiset satunnaiset opiskelijat kommentoivat halutessaan käytettyjä menetelmiä, joissa he olivat mukana. Näiden opiskelijoiden palautetta kuunneltiin ja otettiin myös huomioon.

Yhteistyö eri ammattiryhmien kanssa korostui opinnäytetyön prosessin aikana. On tärkeää ymmärtää yhteistyön mahdollisuudet ja niiden merkitys nuorten kannalta. Monialaisen yhteistyön myötä, nuorille tarjotaan paras mahdollinen apu ja tuki.

Yhteistyö opiskelijoiden, henkilökunnan ja toimeksiantajan kanssa oli merkityksellinen asia koko prosessin läpi. Koin, että työtäni arvostettiin ja siitä oltiin aidosti kiinnostuneita.

Arvostan myös sitä, että sain toteuttaa itseäni oppaan suunnittelussa ja tekemisessä. Sekä sitä, että omaan näkemykseeni luotettiin. Opinnäytetyön aikana minun oli tarvittaessa helppo kysyä apuja tai mielipiteitä. Prosessin aikana iso apu oli myös opinnäytetyön ohjaava lehtori, jolta sain palautetta työstäni ja kommentteja siihen. Laajan kokonaisuuden työstäminen oli paikoin hankalaa, mutta erilaiset näkökulmat, tarkennukset ja ohjeet ohjaajalta oli sitä helpottavia.

Tulevaisuuden ammattilaisena koko prosessi oli opettavainen. Opin itsestäni henkilökohtaisesti sekä opinnäytetyön aiheista tuli hyvin paljon uutta sekä syventävää tietoa. Tulevana ammattilaisena käytän tätä tietoa työskentelyssäni ja jaan sitä mahdollisuuksien mukaan myös toisille ammattilaisille. Koen että menetelmäopas on hyödyllinen ja työelämää palveleva. Henkilökohtaisesti pystyn hyödyntämään siinä olevia menetelmiä omassa työskentelyssäni niin tällä hetkellä, kuin tulevaisuudessa.

Prosessin yksi tärkein asia oli nuorten osallistaminen heitä koskeviin asioihin. Juuri se lisää heidän osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusta. Nuoret ovat itse ammattilaisia liittyen heitä koskeviin asioihin. He tuntevat itsensä ja toisensa parhaiten ja tämän myötä osaavat suunnitella isoja asioita, liittyen heitä koskeviin asioihin.

Opinnäytetyön aihe oli myös oleellinen ja ajankohtainen. Kouluvalmentajat lisääntyvät entistä enemmän koulumaailmassa ja heidän työlleen on nähty isoa tarvetta ja hyötyä. Henkilökohtaisesti uutena kouluvalmentajana koen menetelmäoppaan hyödylliseksi ja työtä hyvin ohjaavaksi. Koen että siitä olisi myös muille kouluvalmentajille hyötyä.

Osallisuus ja yhteisöllisyys aiheina ovat tärkeitä koulumaailmassa sekä yhteiskunnallisesti. Huomasin tämän erityisesti prosessin aikana. Kiinnitin huomiota opiskelijoihin, joilla ei ole vakituista ystäväpiiriä koulussa. Nämä opiskelijat olivat yleisesti niitä, jotka eivät osallistu esimerkiksi ruokailuihin tai muihin yhteisöllisiin tapahtumiin. Eli heidän osallisuutensa ja yhteisöllisyyden kokemus oli huomattavasti alhaisempaa kuin muilla opiskelijoilla. Jokaisen opiskelijan kouluviihtyvyyttä on tärkeää tukea, sillä siellä he viettävät ison osan ajastaan. Jos koulussa voidaan huonosti, on todennäköisempää, että vapaa-ajallakin voidaan huonosti.

Kaiken kaikkiaan oli upeaa nähdä yhteisöllisyyttä ja osallisuutta nuorten keskuudessa. On palkitsevaa rohkaista heitä ja antaa hyvät mahdollisuudet näiden asioiden luomiseen ja nostamiseen. Kaikki ei tapahdu tai muutu hetkessä, uskon että pitkäjänteisen työn myötä asioita alkaa hiljalleen tapahtua. Kaikki nuoret ansaitsevat mahdollisuuden osallisuuteen ja yhteenkuuluvuuteen. Jotta näin olisi, tulevaisuuden ammattilaisena aioin jatkaa näiden asioiden kehittämistä sekä olla nuorten luottamuksen arvoinen.

Lähteet

Arki, arvot ja etiikka. 2018. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. 2. painos. Helsinki: Talentia.

Arnold, M., Dolenc, B & Wells, E. 2008. Youth Community Engagement: A Recipe For Success. Journal of community engagement and scholarship. Viitattu 31.1.2024. [Youth Community Engagement: A Recipe for Success \(core.ac.uk\)](https://core.ac.uk)

Douglas Willms, J. 2003. Student engagement at school - a sense of belonging and participation results from pisa 2000. Organisation for economic co-operation and development. Viitattu 31.1.2024. [engagement.indb \(oecd.org\)](https://engagement.indb.oecd.org)

Elo, S., Kajula, O., Tohmola, A., Kääriäinen, M. 2022. Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. Hoitotiede. Viitattu 14.3.2024. nbnfioulu-202402061597.pdf

Gellin, M., Herranen, J., Juntala-Vitikka, P., Kiilakoski, T., Koskinen, S., Mäntylä, N., Niemi, R., Nivala, E., Pohjola, K. & Vesikansa, S. 2012. Lasten ja nuorten palvelut lapset ja nuoret subjekteina koulujärjestelmässä. Teoksessa Gretschel, A & Rutanen, T. (toim.) Demokratiaoppitunti lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 95-147.

Helsingin kaupunki 2023. 28 kouluvalmentajaa aloitti työnsä helsinkiläiskouluissa. Viitattu 23.10.2023. [28 kouluvalmentajaa aloitti työnsä helsinkiläiskouluissa | Helsingin kaupunki](https://www.helsinki.fi/kouluvalmentajaa-aloitti-tyonsa-helsinkilaiskouluissa)

Holopainen, L. 2022. Osallisuus syntyy yhteistyöstä. Kasvatus, 53 (3), 304-305. Viitattu 31.10.2023. [Osallisuus syntyy yhteistyöstä - pdf \(journal.fi\)](https://journal.fi/0sallisuus-synty-yhteistyosta-pdf)

Hämäläinen, J. 2008. Nuorten osallisuus. Sosiaalipedagogiikka, 9, 13-34. Viitattu 31.10.2023. [Nuorten osallisuus - pdf \(journal.fi\)](https://journal.fi/nuorten-osallisuus-pdf)

Kiilakoski, T., Gretschel, A. & Nivala, E. 2012. Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Gretschel, A & Rutanen, T. (toim.) Demokratiaoppitunti lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 9-30.

Kopakkala, A. 2008. Porukka, jengi, tiimi - ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. E-kirja. Helsinki: Edita.

Kouluvalmentajatyön käsikirja 2023. Opas opetukseen sitomattoman toimijan työskentelyyn koulussa. Viitattu 26.10.2023. [White and Green Simple Minimalist Employee Handbook Booklet \(eeventti.fi\)](https://www.eeventti.fi/white-and-green-simple-minimalist-employee-handbook-booklet)

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Lapsen oikeudet 2019. Lapsen osallisuus koulussa. Viitattu 24.10.2023. [Lapsen osallisuus koulussa - Lapsenoikeudet.fi](https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-osallisuus-koulussa)

MAST 2024. Ryhmäyttämisoapas. Viitattu 25.3.2024. [Ryhmayttamisopas.pdf \(ameo.fi\)](https://ameo.fi/ryhmayttamisopas.pdf)

Nivala, E & Rynänen, S. 2019. Sosiaali- pedagogiikka- kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. E-kirja. Gaudeamus.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. Painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Opetushallitus 2023. Yhteisöllisyys. Viitattu 24.10.2023. [Yhteisöllisyys | Opetushallitus \(oph.fi\)](https://oph.fi/yhteisollisyys)

- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023a. Oppilas- ja opiskelijahuolto. Viitattu 23.10.2023. [Opetus- ja kulttuuriministeriö - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](#)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023c. Nuorten osallisuus ja osallistaminen. Viitattu 24.10.2023. [Nuorten osallisuus ja osallistaminen - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](#)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023b. Nuorten osallisuuden edistäminen. Viitattu 27.10.2023. [Nuorten osallisuuden edistäminen \(nuoretjaosallisuus.fi\)](#)
- Opintopolku 2023. Lukiokoulutus. Viitattu 27.10.2023. [Lukiokoulutus - Opintopolku](#)
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Viitattu 26.10.2023. [Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX ®](#)
- Otus 2019. Lukiolaisbarometri 2019. Viitattu 27.10.2023. [Lukiolaisbarometri 2019 - Otus](#)
- Perusopetuslaki 1998/628. Viitattu 26.10.2023. [Perusopetuslaki 628/1998 - Ajantasainen lain-säädäntö - FINLEX ®](#)
- Puukki, M. 2017. Kohtaamista rakentamassa. Pro -gradu tutkielma. Turun Yliopisto. Kasvatustieteet. Turku. Viitattu 25.3.2024. [1 JOHDANTO \(utupub.fi\)](#)
- Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.
- Rimpelä, M., Jarvala, T., Kalkkinen, P., Peltonen, H., Rigoff, A. 2009. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukiossa. Opetushallitus, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Edita. Viitattu 31.10.2023. [112216_hyvinvoinnin_ja_terveyden_edistaminen_lukioissa.pdf \(julkari.fi\)](#)
- RyhmäRenki 2024. Värikästä palautetta. Viitattu 25.3.2024. [Värikästä palautetta - välineitä palautteen antamiseen | RyhmäRenki \(ryhmarenki.fi\)](#)
- Ryhmäyttämispas 2024. Viitattu 31.1.2024. [Ryhmäyttämispas.pdf \(ameo.fi\)](#)
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokirjasto. [kvalimotv.pdf \(tuni.fi\)](#)
- Suomen lukiolaisten liitto 2022. Lukiolaisbarometri paljastaa synkkiä lukuja lukiolaisten jaksamisesta. Viitattu 31.10.2023. [Lukiolaisbarometri paljastaa synkkiä lukuja lukiolaisten jaksamisesta | Lukio](#)
- THL 2023b. Lasten ja nuorten hyvinvointi - Kouluterveyskysely 2023. Viitattu 27.10.2023. [Lasten ja nuorten hyvinvointi - Kouluterveyskysely 2023 \(julkari.fi\)](#)
- THL 2023a. Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistäminen periaatteet. Viitattu 24.10.2023. [Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet - THL](#)
- THL 2022. Tutkimus: Vahva osallisuuden kokemus ja pärjäävän ihmisen identiteetti autoivat koulukotiin sijoitettuja nuoria välttämään syrjäytymisen. Viitattu 24.10.2023. [Tutkimus: Vahva osallisuuden kokemus ja pärjäävän ihmisen identiteetti autoivat koulukotiin sijoitettuja nuoria välttämään syrjäytymisen - Uutinen - THL](#)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen suomessa, tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje (2012). Viitattu 2.11.2023. [htk_ohje_verkko14112012.pdf \(tenk.fi\)](#)

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5. painos. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Yle 2023b. Kouluvalmentajat auttavat oppilasta tulemaan kouluun ja pärjäämään siellä - heitä palkataan nyt lisää, sillä poissaolot halutaan kuriin. Viitattu 23.10.2023. [Kouluvalmentajat auttavat oppilasta tulemaan kouluun ja pärjäämään siellä - heitä palkataan nyt lisää, sillä poissaolot halutaan kuriin \(yle.fi\)](#)

Yle 2023a. Tutkimusten mukaan porukkaan kuulumisen ja oman mielipiteen sanominen kannattavat terveyshyötyjen takia. Viitattu 23.10.2023. [Tutkimusten mukaan porukkaan kuulumisen ja oman mielipiteen sanominen kannattavat terveyshyötyjen takia \(yle.fi\)](#)

Taulukot

Taulukko 1: Aineiston analyysin eteneminen	25
--	----

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko.....	45
Liite 2: Menetelmäopas	46

Liite 1: Haastattelurunko

Haastattelujen aiheet ja teemat:

osallisuus ja yhteisöllisyys, osallisuuden sekä yhteisöllisyyden kokemus, ideat tai toiveet niiden nostamiselle.

Haastattelun apukysymyksiä.

1. Koetko pystyväsi vaikuttamaan koulusi asioihin, miten? / Miten opiskelijat voi vaikuttaa koulun asioihin?
  2. Koetko kuuluvasi mukaan koulun yhteisöön? / Millainen yhteisö koulussa on?
  3. Järjestääkö koulusi yhteistä tekemistä tai aktiviteettejä?
  4. Mitä asioita toivoisit lisättävän koulun arkeen?
  5. Mihin aktiviteetteihin haluaisit osallistua?
  6. Minkälaiset menetelmät olisivat mielestäsi toimivia osallisuuden ja yhteisöllisyyden luomiseen?
-

Liite 2: Menetelmäopas

Menetelmiä osallisuuden luomiseen ja nostamiseen toisella asteella

Menetelmäopas kouluvalmentajalle 2024

Tekijä: Riina Viitanen

Sisällys	
Menetelmiä osallisuuden luomiseen ja nostamiseen toisella asteella.....	1
1 Johdanto	2
2 Kiireetön kohtaaminen ja vuorovaikutus	3
2.1 Avoimet vastaanottoajat	4
2.2 Ilmapiiri	5
2.3 Viestintä kanavien hyödyntäminen	5
3 Vaikuttaminen	5
3.1 Suullinen palaute	6
3.2 Anonyymipalaute	6
3.3 Yleiset normit.....	7
4 Somen hyödyntäminen.....	7
4.1 Henkilökunnan esittely	8
4.2 Markkinointi somessa	8
5 Ryhmyttäminen.....	8
5.1 Ryhmyttämis- ja tutustumisleikit	9
5.2 Välituntitoiminta	12
6 Teemapäivät- ja viikot	14
7 Koulupäivän jälkeinen toiminta	17
8 Näkyvillä oleminen	17
9 Lähteet:	18

1 Johdanto

Osallisuus ja sen kokeminen ovat tärkeässä roolissa osana koulu yhteisöä. Osallisuuden vaikutuksia on tutkittu entistä enemmän ja sen positiivisia vaikutuksia on havaittu paljon. Toisella asteella on pyritty panostamaan oppilaiden osallisuuden tunteen ja yhteisöllisyyden nostamiseen. Aiheisiin on olemassa hyviä ajankohtaisia lähteitä, joita hyödynnetään oppaassa.

Oppaaseen on kerätty erilaisia menetelmiä kouluvalmentajalle osallisuuden sekä yhteisöllisyyden luomiseen ja nostamiseen toisella asteella. Opas on tehty yhteistyössä lukion kanssa. Osallisuuden edistämistä tutkittiin opinnäytetyössä hyödyntäen siihen liittyviä käsitteitä, kuten mukaan kuulumisen, vaikuttaminen, yhteisöllisyys, yhteisötoimintavat sekä osallisuuden vahvistaminen sosiaalisten suhteiden avulla.

Oppaan suunnittelun ja kokoamisen aikana, on haastateltu lukion opiskelijoita, sekä lukion henkilökuntaa. Haastatteluista tulleita ideoita, tietoja, mielipiteitä, toiveita ja menetelmiä on hyödynnetty oppaan tekemisessä. Opas sisältää linkkejä muihin menetelmä- ja opas kokonaisuuksiin, joita voi käyttää työskentelyssä. Näiden lisäksi oppaan tekemiseen on käytetty tekijän omia henkilökohtaisia kokemuksia ja tietoja menetelmistä.

Lähtökohtaisesti menetelmäopas on tehty kouluvalmentajalle. Kuitenkin opasta voi hyödyntää muu koulun henkilökunta ja alan ammattilaiset. Etenkin opettajat voi hyödyntää ryhmäyttämis menetelmiä omassa työskentelyssään ryhmien kanssa.

Aiheet ja menetelmät, joita haastatteluissa nousi esille osallisuuden nostamiseksi, olivat kiireetön kohtaaminen, vaikuttamisen mahdollisuus, normit, some, ryhmäyttäminen sekä erilaiset aktiviteetit koulussa. Näihin aiheisiin opas tuo menetelmiä, ohjeita ja toimintaa. Menetelmät ovat pyrittiä tekemään siten, että niitä pystyy soveltamaan ja muokkaamaan erilaisiin tilanteisiin.

2 Kiireetön kohtaaminen ja vuorovaikutus

Kaikissa opiskelija haastatteluissa korostui opiskelijoiden tarve kiireettömälle kohtaamiselle koulussa työskentelevien ammattilaisten kanssa. Opettajilla voi olla hyvin rajallinen aika oppilaita kohtaan ja aina aikaa ei löydy, niin paljon kuin sitä haluaisi antaa. Tämän myötä kouluvalmentajan rooli kiireettömässä kohtaamisessa korostuu. Kouluvalmentaja voi mahdollistaa kiireetöntä kohtaamista olemalla avoin ja antamalla mahdollisuuksia vuorovaikutukselle. Tapoja tähän voi olla yksinkertaisesti aktiivinen vuoropuhelu opiskelijoiden kanssa, sekä opiskelijoiden kuuleminen. Läsnäolo on tärkeässä roolissa ja usein opiskelijat tarvitsevat aikuisen, joka kuuntelee heitä.

Opiskelijoiden mukaan kiireettömästä kohtaamisesta merkityksellisyden tunne voimistuu. Merkityksellisyden tunne puolestaan lisää osallisuuden kokemusta. Opiskelija haastatteluiden mukaan tapa, jolla ammattilaiset heille vastaavat on hyvin merkityksellinen.

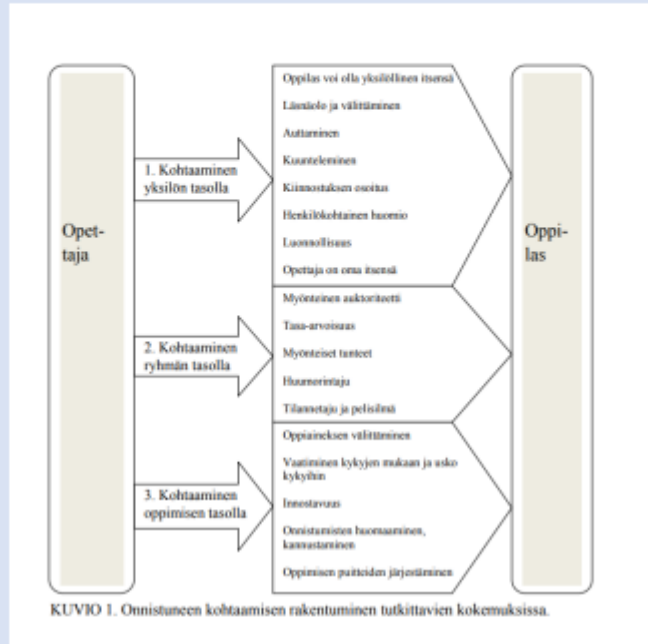
”Ihminen, joka kysyy mun kuulumisia. Sellanen, joka oppitunneilla tekee muutakin, kun istuu edessä tuolilla. Se kun tervehdittää. Kiertää meidän luona, kun tehdään tehtäviä. Puhuu mukavasti. Vastaa kysymyksiin kohteliaasti, eikä tiuskien. Sanoo, että voi jäädä tunnin jälkeen keskustelemaan. Tekee oppitunneista sellasia, missä ei pidä vaan hiljaa kuunnella. Kysyy kuulumisia käytävillä ja on näkyvillä. Antaa mahdollisuuden kertoa asioista. Antaa aikaa keskustelulle, eikä kiirehdi siitä pois.” - Opiskelijoiden haastatteluista nousseita asioita, jotka heidän mielestään edistävät ja luovat kiireetöntä kohtaamista sekä vuorovaikutusta.

Puukki (2017) kertoo tutkimuksessaan onnistuneista kohtaamisista. Hän jakoi kohtaamisen yksilön-, ryhmän- ja oppimisen tasolle. Alla olevassa kuvassa näkyy onnistuneen kohtaamisen rakentuminen. Lisäksi tutkimuksessa on erilaisia menetelmiä kiireettömän kohtaamisen luomiseen, joita voi käydä tarkastelemassa. (Puukki 2017.)

Linkki julkaisuun: [1 JOHDANTO \(utupub.fi\)](https://utupub.fi/1JOHDANTO)

4

Kuva: Puukki, M. 2017. Kohtaamista rakentamassa. Pro-gradu tutkielma. Turun Yliopisto. Kasvatustieteet. Turku. Viitattu 29.1.2024. [1 JOHDANTO \(utupub.fi\)](https://utupub.fi)

2.1 Avoimet vastaanottoajat

On tärkeää pitää vuorovaikutus avoimena ja luoda opiskelijoille selkeä mahdollisuus vuorovaikutuksen luomiselle. Tätä voi edistää esimerkiksi järjestämällä avoimia vastaanottoaikoja, jolloin opiskelija voi halutessaan tulla keskustelemaan haluamistaan asioista. Etenkin opettajalle tämä käytäntö saattaisi olla toimiva, sillä sen voisi aikatauluttaa päivään.

Oven auki pitäminen ammattilaisen ollessa paikalla laskee huomattavasti opiskelijan kynnystä tulla juttelemaan. Oven auki pitäminen tekee ammattilaisesta helpommin lähestyttävän ja antaa avoimemman kuvan opiskelijoille.

5

2.2 Ilmapiiri

Luokkahuoneeseen olisi hyvä luoda rento ja kiireetön ilmapiiri. Tämä edesauttaa opiskelijoita tuntemaan olonsa mukavaksi sekä helpottaa kynnystä omien ajatusten jakamiseen.

Ilmapiirin luominen rakentuu vahvasti opettajan esimerkin sekä opetustyyliin ympärille. Kun oppitunnit ovat vuorovaikuttaisia, on opiskelijoiden helpompi olla vastavuoroisia.

Kouluvalmentaja voi omalla työllään luoda oppitunneille hyvää ilmapiiriä. Hän kannustaa ja tukee oppitunneilla opiskelijoita ja on heidän kanssaan tiiviissä vuorovaikutuksessa. Kouluvalmentaja pyrkii työnsä avulla myös vähentämään negatiivista ilmapiiriä ja mahdollisia paineita. Kouluvalmentaja voi luoda hyvää ilmapiiriä oppitunneille olemalla läsnä, kuuntelemalla, auttamalla opiskelijoita, kannustamalla heitä jakamaan omia mielipiteitä ja olemaan aktiivisia.

2.3 Viestintä kanavien hyödyntäminen

Osa opiskelijoista kokee kasvatusten tapahtuvan vuorovaikutuksen hyvin ahdistavana tai hankalana asiana. On hyvä, että opiskelijoita kannustetaan opettelemaan vuorovaikutusta kasvatusten, mutta on myös tärkeää antaa mahdollisuus lähestyä esimerkiksi viestien kautta. Varsinkin korona aika jätti jälkensä opiskelijoihin ja joillekin kasvatusten kohtaaminen voi olla kynnyskysymys.

Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi yleisten viestien yhteydessä kerrotaan mahdollisuudesta ottaa yksityisviestin kautta yhteyttä. Sekä muistutetaan opiskelijoita Wilman hyödyntämisestä yhteydenotossa.

3 Vaikuttaminen

Mahdollisuus vaikuttaa koulu yhteisön asioihin oli iso osa osallisuutta. Opiskelijoille voi luoda mahdollisuuden vaikuttamiseen esimerkiksi palautteen antamisen myötä. On tärkeää tuoda opiskelijoille esille, että he voivat antaa palautetta ja palautteen antamisen keinot täytyy olla selvästi esillä. Koululla on paljon keinoja palautteen antamiseen, kuitenkin nämä keinot eivät ole kaikkien opiskelijoiden tiedossa. Tämän takia palautteen keräämisen menetelmistä on hyvä muistuttaa opiskelijoita.

Palautteen antamisen myötä opiskelijoiden mielipiteet ja ideoinnit tulevat esille. Niiden avulla voidaan yhdessä muokata ja vaikuttaa omaan koulu yhteisöön sekä siihen liittyviin asioihin. Palautteen antamiseen voisi varata yhteisen ajan. Silloin opiskelijat voisivat keskittyä palautteen antamiseen ja yhteisen ajan myötä saataisiin paremmin vastauksia.

6

"Tiiän et on keinoja, miten vois in antaa palautetta ja sitä kautta osallistuu, mutta en oo kuitenkaan ihan varma, että tiiänkö kaikkia tapoja. Mä tykkään siitä, että esim. Opet kysyy palautetta tunneilla, mutta en sillon uskalla sanoa mitään, koska ei kukaan muukaan sano. Tai tarkoitan että vähän epä-mukavaa itse sanoa palautetta, sen vois kysyy jotenkin eri tavalla, eikä aina käyttää samanlaisia kyselyitä. Niihin kyllästyy ja sit ei jaksa aina vastata samoihin kysymyksiin." - Opiskelija.

Palautteen antamiseen voi käyttää paljon mielikuvitusta ja siitä voi tehdä hauskaa sekä yhteisöllisyyttä lisäävää. RyhmäRenki (2024) sivustolla on erilaisia menetelmiä palautteen antamiseen erilaisissa tilanteissa.

Linkki RyhmäRenki sivustoon: [Värikästä palautetta - välineitä palautteen antamiseen | RyhmäRenki \(ryhmarenki.fi\)](#)

3.1 Suullinen palaute

Opiskelijoilta on hyvä kysyä suoraa palautetta suullisesti. Esimerkiksi oppituntien yhteydessä tai välitunneilla. Suullisessa palautteessa on hyvä muistaa kirjoittaa palautteet ylös, jotta ne eivät unohdu.

Suullisen palautteen antaminen voi olla monelle jännittävää ja ryhmäpaine voi tehdä siitä hankalaa. Tämän vuoksi on tärkeää miettiä missä kontekstissa kerää suullista palautetta, jos esimerkiksi kysytään isolta ryhmältä palautetta suullisesti, voi ryhmän yksilöillä olla iso kynnys antaa sitä. Jos ryhmä on pieni, tai opiskelija on yksin tilanteessa voi suullinen palaute olla näissä tapauksissa toimiva.

Opiskelijoita on hyvä osallistaa henkilöstön palavereihin. Silloin opiskelijoiden näkökulmia saadaan aktiivisesti esille.

3.2 Anonyymipalaute

Opiskelijat voivat kokea palautteen antamisen kiusallisena, jos se koskee negatiivisia asioita. Tällöin mahdollisuus palautteen antamiseen anonyymisti on hyvä keino. Anonyymiä palautetta voi kerätä esimerkiksi erilaisten kyselyiden avulla tai nimettömillä papereilla. Anonyymissa palautteessa täytyy huomioida se, että aina palaute ei ole rakentavaa.

Mahdollisuus anonyymin palautteen antamiseen täytyy olla jatkuvaa. Henkilökunnalla voi olla esimerkiksi postilaatikat mihin opiskelijat voivat jättää palautetta.

7

3.3 Yleiset normit

Jokaisessa koulussa on omia normeja, jotka kuuluvat koulun tapoihin ja arkeen. Tällaisia normeja on hyvä korostaa ja luoda. Yhteiset normit ja käytännöt lisäävät yhteisöllisyyttä ja luo yhteenkuuluvuutta. Koulussa kaikkia koskevat yleiset säännöt ja ohjeistukset. Näiden lisäksi on hyvä luoda myös omia normeja ja käytäntöjä.

Hyviä esimerkkejä normeista ovat tervehtiminen käytävillä sekä luokkaan saapuessa. Myös pikaisien kuulumisten kysymiset osoittavat opiskelijoille, että heidän asioistaan ollaan kiinnostuneita. Tällöin opiskelijoille annetaan mahdollisuus vuorovaikutukseen ja mielipiteen ilmaisuun. Hymy ja lempeä katse ovat myös hyviä normeja.

Hyvän työn, käytöksen tai yrityksen huomioiminen ovat tärkeitä normeja. Kannustava ilmapiiri on opiskelijoille motivoiva. Kun he kuulevat kehuja tai hyvää palautetta, se motivoi tekemään paremmin. Pienetkin kehut voivat olla merkityksellisiä, kehuja ei tarvitse tai pidä aina liittyä opiskeluun. Rakentavaa palautetta ei pidä unohtaa, mutta on merkityksellistä missä muodossa sitä antaa.

“Tulee hyvä mieli, jos kehuaan. Kivaa kun moikataan käytävällä tai kysytään kuulumisia. Ei saa kuitenkaan olla liian tunkeileva, tai en mä ikinä sanois jollekkin randomille moi. Tai oishan se silleen ihan hauska, jos oikeesti kaikki moikkailis täällä kaikille, mut se on aika kaukaa haettua. Yleensä katon kännyyn niin vaikutan varmaan ilkeeltä, mut aika usein vastaan silti, jos moikataan ja ei siit ikinä paha mieli tuu ku sanotaan moi. Kyllä tykkään, jos koulussa henkilökunta vaikuttaa iloselta.” - Opiskelijat.

4 Somen hyödyntäminen

Opiskelijat käyttävät paljon sosiaalista mediaa. Se voidaan kokea negatiivisena sekä positiivisena asiana. Kuitenkin parhaimmillaan somen hyödyntäminen voi luoda hyvää yhteishenkeä ja kehittää osallisuuden luomista. Somea voi hyödyntää lukuisilla tavoilla. Sinne voidaan tehdä erilaisia päivityksiä, esittelyitä, tietoisuuksia ja se on hyvä keino tuoda koulun arkea opiskelijoille näkyväksi.

“On kivaa, että Instagramia päivitetään. Tykkään kattoo niitä julkaisuja, niistä tulee sellanen tekemisen viiva. Hyvä että lukio päivittää sinne asioista, koska sitten tietää mitä on tapahtunut. Se on vähän, kun meidän yhteinen kanava, missä näkyy kaikkea. Pitäis tehdä sinne enemmän kontenttia. Tykkään julkaisuista mitkä ei ois niin vakavia.” - Opiskelijoiden mielipiteitä somen käytöstä.

8

4.1 Henkilökunnan esittely

Someen voi tehdä henkilökunnan esittelyjä. Opiskelija haastattelujen perusteella liian vakavamielisen somen käyttö ei ole yhtä tehokasta kuin somen käyttö, jossa on ripaus huumoria seassa.

Someen tehdyt esittelyt tekevät henkilökunnasta tutumman ja antavat heistä yleisesti positiivista kuvaa opiskelijoille. Jos henkilökunta on jo hieman tutumpi voi heitä olla helpompi lähestyä. Kun henkilökunta esittäytyy, se luo positiivista henkeä ja nostaa yhteisöllisyyttä.

Ketään ei pidä painostaa somessa esittäytymiselle. Henkilökunta voi antaa ja luoda hyvän kuvan itsestään myös ilman somen käyttöä.

4.2 Markkinointi somessa

Some on oivallinen paikka markkinoida esimerkiksi erilaisia tapahtumia, teemapäiviä tai muita koulussa järjestettäviä tilaisuuksia ja asioita. Kun koulussa tapahtuvista asioista kerrotaan somessa, se nostaa tietoisuutta niiden järjestämisestä. Tietoisuuden myötä esimerkiksi erilaisiin kerhoihin ja tapahtumiin voi osallistua enemmän opiskelijoita.

Hyvä somen käyttö nostattaa myös me-henkeä. Some voi parhaimmillaan olla koulun niin sanottu yhteinen päiväkirja, mihin tulee tietoa ja kuvia tapahtumista sekä kuulumisista. Aktiivinen somen päivittäminen voi madaltaa kouluun tulemistä, sillä se voi vähentää opiskelijoiden paineita tietämättömyyden tunteesta. Kun opiskelija näkee somesta koulussa olevista tapahtumista, voi hän helpommin valmistautua niihin. Somen käyttö antaa hyvää kuvaa yhteisöllisyydestä ja antaa opiskelijoille mahdollisuuden seurata oman koulunsa kuulumisia ja asioita.

5 Ryhmäyttäminen

Opiskelija haastatteluissa iso asia, mikä nousi esille, oli ryhmäyttäminen ja sen tukeminen. Ryhmäyttäminen liittyy myös olennaisesti osallisuuteen ja sen tunteen nostamiseen. Haastatteluissa opiskelijat nostivat itsenäisesti ryhmäytymisen esille ja kokivat, että se vaikuttaa heidän osallisuutensa kokemiseen ja sen edistämiseen. Haastatteluista tulleiden tietojen mukaan opiskelijat kokivat, että ryhmäyttäminen auttaa muun muassa ystäväpiirin löytämisessä, koulussa viihtymisessä, uskaltamisessa nostaa erilaisia asioita esille, sekä yhteishengen ja yhteisöllisyyden luomisessa ja nostamisessa.

"Ryhmyttämistä on ollut vähän liian vähän, tai se alkoi hyvä mutta se ei ihan riittänyt. Tuntuu että se loppu kesken ja mut vaan imastiin tähän opiskelutahtiin ja samaan kaavaan. Kyllä ajan kanssa on vähän ryhmytynyt, mut vaan tiettyjen tyyppien kanssa. Tuntuu että joillain on paljon enemmän yhteisöllisyyttä. En tajuu miksi koko koulussa ei voi olla samanlainen yhteisöllisyys, ku esim jollain taideinjalla. Tai ehkä aina samalla ikäluokalla on parempi yhteisöllisyys, mut koko koulun yhteinen yhteisöllisyys on vähissä." - Opiskelija.

Ryhmyttämiseen ja tutustumiseen on olemassa monenlaisia leikkejä ja menetelmiä. Oppaaseen on nostettu muutamia esimerkkejä, mutta niiden lisäksi on hyvä tutustua oppaassa oleviin linkkeihin. MAST ryhmyttämisoapas (2024), on oivallinen menetelmäpankki kouluvalmentajalle sekä muille nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille. MAST ryhmyttämisoapaassa on koottu tietoa ryhmyttämisestä ja siinä on erilaisia tutustumis- ja ryhmyttämisharjoituksia.

Linkki MAST ryhmyttämisoopaaseen: [Ryhmyttämisoapas.pdf \(ameo.fi\)](#)

Myös nuorten kanssa voi hyödyntää lapsille suunnattuja tutustumisleikkejä. Jos leikki on paikoin, niin sanotusti nolo, se voi luoda opiskelijoille tunnetta siitä, ettei tilanteen tarvitse olla vakava. Niinpä oppaat ja sivustot, jotka ovat lähtökohtaisesti suunnattu lapsille voivat toimia yhtä hyvin myös nuorten kohdalla.

Esimerkki tällaisesta sivustosta on Näkövammaiset lapset ry sivusto (2024). Sivustolla on tutustumisleikkejä, joita voi hyödyntää työskentelyssä.

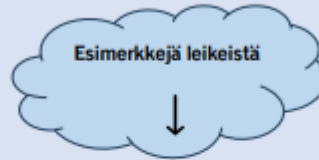
Linkki Näkövammaiset lapset ry sivustolle: [Tutustumisleikit - Näkövammaiset lapset ry \(silma-tera.fi\)](#)

5.1 Ryhmyttämisen- ja tutustumisleikit

Ryhmyttämistä voi integroida oppitunneille tavoilla, jotka tukevat ja edistävät opiskelua. Tällaisia tapoja ovat esimerkiksi ryhmä- tai parityöskentely vaihtelevissa ryhmissä. On kuitenkin hyvä ottaa huomioon, että ryhmä- ja parityöskentely voivat olla monille myös epämieluisaa. Kuitenkin ryhmätyöskentelyä kannattaa harjoitella, sillä siinä syntyy opiskelijoiden välille kontakteja niin kahdenkeskisiä kuin laajempia.

Oppitunnit ovat suhteellisen pitkiä, joten pieni välitauko ei tekisi pahaa. Välitaukoa voi hyödyntää ryhmyttämisen ja silloin voi pitää esimerkiksi pienen jumppatuokion tai leikin.

Jokaisen opintojakson alussa voisi olla mukana lyhyt ryhmyttämisen/tutustumisleikki. Tämä mahdollistaa sen, että opiskelijat näkevät ja kuulevat ketä muita ryhmässä on. Toisten tunteminen voi jo edistää ryhmyttämistä.

Faktat pöytään

- Opiskelijat kertovat ryhmissä faktoja toisilleen.
- Ryhmä päättää kenen fakta kerrotaan ääneen ja kertovat sen muulle luokalle.
- Tämän jälkeen muut ryhmät arvaavat, kuka on sanonut kyseisen faktan itsestään.
- Faktat voi myös liittää opiskeltavaan aiheeseen.
- Leikkiä voi soveltaa aiheeseen sopivaksi, faktojen ei tarvitse aina liittyä itseän. Esimerkiksi uskonossa tai muissa aineissa voidaan keksiä oman faktan tilalle uskonto aiheisia faktoja, joista yksi on aina valhe.

Alias

- Eli sanaselityspeli
- Opiskelijat jaetaan ryhmiin, ideana on Aliaksen tavoin selittää sanaa/asiana/tapahtumaa, jota muut opiskelijat yrittävät arvata.
- Aliasta voi pelata pienemmissä ryhmissä, tai koko luokan kesken. Koko luokan kesken peliä pelattaisiin siten, että opiskelijat jakautuvat pieniin joukkueisiin. Vuorotellen joukkueesta yksi selittää sanaa ja toiset joukkueesta yrittävät arvata. Sanojen selityksessä on aina tietty aika esimerkiksi minuutti. Ajan jälkeen kaikki ryhmän joukkueet saavat arvata viimeistä selitettävää sanaa. Vuoron jälkeen on seuraavan joukkueen vuoro ja näin peli etenee. Jos haluaa, peliä voi havainnollistaa esimerkiksi muuttamalla luokkatilasta "pelilaudan".
- Pienemmissä ryhmissä peli toimii siten, että ryhmän jäsenet selittävät vuorotellen sanoja, mitä toiset jäsenet arvaavat. Pienemmissä ryhmissä kilpaillaan ryhmän sisäisesti, eikä toisten joukkueiden kanssa.
- Selitetyt asiat voi olla tunnilla opiskeltavia aiheita. Esim. historiassa voidaan selittää historiallisia tapahtumia tai henkilöitä ("Kenellä oli oma kirjoitusjärjestelmä ja heidän kulttuurinsa oli ensimmäinen korkeakulttuuri maailmassa. - Sumerilaiset.")
- Vetäjä voi antaa opiskelijoiden valita itse selitettäviä asioita tai antaa valmiit teemat selityksille.

Kaverin esittely

- Parit esittäytyvät ensin toisillensa. Tämän jälkeen parit esittelevät oman parinsa muulle ryhmälle.
- Ryhmälle voi antaa apu kysymyksiä vuorovaikutuksen helpottamiseksi. Esimerkiksi kerro missä parisi asuu, mikä on hänen lempiväri/ruoka/eläin, mitä hän harrastaa.

Lännen nopein

- Lännen nopein on leikki, jota voidaan hyödyntää tutustumisessa. Sitä voidaan soveltaa eri oppitunneille sopivaksi. Leikin ideana on, että opiskelijat muodostavat ringin. Ringin keskelle jää yksi opiskelija, joka osoittaa haluamaansa henkilöä. Henkilö ketä osoitetaan, menee kyykkyyyn, jonka jälkeen hänen vieressään olevat opiskelijat yrittävät sanoa toistensa nimet mahdollisimman nopeasti. Se opiskelija, joka sanoi nimen hitaammin, joutuu keskelle osoittajaksi.
- Leikkiä voi muokata esimerkiksi kielten opinnoissa, siten että nimen sijasta opiskelijat sanovat opiskeltavaan aiheeseen liittyvää sanastoa opiskeltavalla kielellä. Tai esimerkiksi reaaliaineissa osoittaja voi sanoa opeteltavia käsitteitä, jonka myötä pyritään käsitteen merkitys muistamaan mahdollisimman nopeasti. Ja jos ryhmä on kovin iso, voi sen jakaa pienempiin ympyröihin.

Nimikierrokset

- Perinteisen nimenhuudon puolesta / läsnäolijoiden katsomisessa opiskelijoita voi pyytää kertomaan oman nimensä ja samalla esimerkiksi oman nimen ensimmäisellä kirjaimella alkavan eläimen. Asiaa voi myös vaihdella, eläimen sijaan opiskelijoita voi pyytää kertomaan pienet kuulumiset, lempiruoan, harrastuksen tai suosikki kappaleen, vain mielikuvitus on rajana.

Sohva

- Opiskelijat muodostavat ympyrän. Yksi opiskelijoista menee keskelle ja hänellä on esimerkiksi rullattu sanomalehti kädessä. Ympyrässä olevista opiskelijoista yksi opiskelija aloittaa huutamalla

toisen opiskelijan nimen. Tällöin ympyrän sisällä oleva opiskelija pyrkii koskemaan huudettua opiskelijaa lehdellä. Puolestaan nimensä kuullut opiskelija huutaa nopeasti seuraavan opiskelijan nimen, ennen kun ympyrän sisällä oleva opiskelija ehtii koskea häntä lehdellä. Jos opiskelija ei ehdi huutaa toisen opiskelijan nimeä, ennen kun häneen kosketaan, joutuu hän vuorostaan menemään keskelle.

- Leikissä on hyvä ottaa huomioon se, ettei ympyrä saa olla liian iso. Sillä silloin sisällä olevan opiskelijan on hyvin vaikeaa ehtiä saada ketään kiinni.

Jonon muodostus

- Opiskelijat muodostavat jonoa tietyssä sanotussa järjestyksessä. Esimerkiksi pisin ensin, se kenen nimi on lähimpänä aakkosten alkua ensin tai se kenen asuin paikka on lähimpänä Helsinkiä/aakkosten alkua ensimmäiseksi, värikkäimmin pukeutunut ensimmäiseksi.
- Jos opiskelijoita on paljon, jonoja voi muodostaa kaksi ja nämä kaksi jonoa kilpailevat toisiaan vastaan.

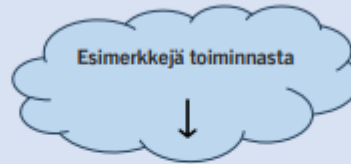
5.2 Välituntitoiminta

Opiskelijat toivoivat matalan kynnyksen toimintaa. Heidän mukaansa koulupäivät ovat usein rankkoja, jonka myötä välitunneilla ei aina jaksaa osallistua erilaisiin aktiviteetteihin. Välitunnit mieluummin käytetään istuskeluun ja kavereiden kanssa keskustelemiseen.

"Kyllä mun mielestä ois kiva, jos järjestettäisiin jotain toimintaa halukkaille, mut niitä osallistujia on vaan tosi vähän, niin ei siinä oo järkeä. Tai et mieluummin vaan oon oman lössin kanssa jauhamas. Mua ainakin motivoi osallistumaan se, jos mun kaveritki osallistuu, en mä yksin haluu lähtee. Seki on hauskaa, jos opettajat kans osallistuu, tai aina jos ne osallistuu, niin sit se jotenki saa opiskelijoi-taki enemmän mukaan." - Opiskelijan nosto välituntitoiminnasta.

Tuomisto (2016) on tehnyt hyvän kokonaisuuden liittyen välituntitoimintaan. Kokonaisuus on suunnattu kouluille ja sitä voi hyödyntää erilaisissa tilanteissa ja tapahtumissa.

Linkki välituntitoiminta kokonaisuuteen: [Välituntitoiminta \(wordpress.com\)](https://www.wordpress.com)

Liikuntavälitunti

- Tarkoituksena on tuoda koulupäiviin mukaan liikuntaa. Liikunta on hyvä tapa nostaa ja luoda osallisuutta. Se tuo ihmisiä yhteen ja tiimityöskentely edistää ryhmäytymistä.
- Liikuntavälitunti on joka jaksossa sovittu välitunti, jolloin koulun liikuntasalia pidetään auki. Opiskelijat saavat tulla tekemään sinne oman mielensä mukaan asioita. Kouluvälimentaja voi pitää siellä ohjattua toimintaa. Tähän on aina hyvä kysyä osallistujilta mielihetkiä ja toimia sen mukaan.

Lautapelit

- Lautapelit ovat hyvää toimintaa välitunneille, mitä opiskelijat voivat tehdä ilman ohjausta. Lautapelejä on monenlaisia ja opiskelijoilta kannattaa kysyä toiveita niiden hankkimiseen.

Bingot / tietovisat

- Bingoa voi soveltaa moneen tilanteeseen. Välituntisin voi olla esimerkiksi bingo, johonkin tiettyyn teemaan liittyen. Bingossa voi olla erilaisia tehtäviä, joita opiskelijat tekevät välitunnin aikana. Esimerkiksi "kehu kaveria/opettajaa, avaa toiselle ovi, kerro vitsi, anna kuusi ylävitosta, voita kortti peli/kivi paperi sakset. Jos on mahdollista bonuksena voi olla pieni palkinto.

Haasteet / kilpailut

- Vapari mestaruus - Tietyllä välitunnilla saa tulla heittämään koripallon vapaahettoa. Se kuka saa eniten heittoja putkeen sisään, voittaa.
- Vapaapotku kisa / lämäri kisa tms. - Se kuka saa pallon / kiekon osumaan ylärimaan, voittaa palkinnon.
- Erilaiset haasteet ja kilpailut ovat nopeita ja helppoja järjestää. Samalla ne nostavat yhteishenkeä.

Askartelu välitunti

- Tietyissä luokassa on mahdollisuus tulla askartelemaan esimerkiksi pienet korut. Tai tekemään muita askartelu asioita kuten kortit/piirroksen/hamahelmiä.

Väikkä luokka

- Ideana on, että tietyissä luokassa olisi sovitulla välitunnilla jotakin tekemistä. Tähän saisi osallistua kaikki halukkaat.
- Tämä tekeminen voi olla mitä vaan. Esimerkiksi tutustumisleikkejä, "elämäni biisi", visailuja tai rentoutumista.

6 Teemapäivät- ja viikot

Suomessa ja maailmanlaajuisesti on lukuisia teemapäiviä ja viikkoja. Niiden ympärille on kätevää rakentaa toimintaa ja tapahtumia. Teemapäiviä- ja viikkoja voi alkaa miettiä lukuvooteen ja suunnitella, minkä päivän ympärille olisi hyvä järjestää toimintaa. Toiminnan järjestämiseen on hyödyllistä osallistaa opiskelijoita. Opiskelijoiden osallistaminen suunnitteluun takaa sen, että toiminta olisi mieluisempaa heille.

Oppaassa on koottuna erilaisia esimerkkejä vuoden 2024 kevätlukukauden teemapäivistä.

"Mä oon sitä mieltä, että teemapäivät on kivoja! Heittäydyn niihin 100%. Se on yhteinen tapahtuma ja ihanaa nähdä muidenkin asuja. Se on parasta jos opettajatki heittäytyy. Ainoa miinus on se, kun jotku ei ikinä osallistu, tai yleensä suurinosa ei osallistu. Se saa olon välillä tyhmäks kun ite oon heittäytyjä. Mut se ei haittaa, uskon et ku ihmiset näkee että muut heittäytyy niin neki alkaa heittäytyy."
- Opiskelijan kokemus teemapäivistä.

2024 KEVÄT LUKUKAUDEN TEEMAPÄIVÄT

Tammikuu 2024

1.1.2024 Uuden vuoden päivä
6.1.2024 Loppiainen
13.1.2024 Tee unelmiasi totta -päivä
15.1.2024 Martin Luther King -päivä & Hattupäivä & Mansikkajäätelöpäivä
19.1.2024 Popcorn päivä
21.1.2024 Halaukspäivä
24.1.2024 Kohteliaisuuspäivä
28.1.2024 Presidentinvaalit

Helmikuu 2024

2.2.2024 Kaksostenpäivä
4.2.2024 Kynttilänpäivä
5.2.2024 J. L. Runebergin päivä
6.2.2024 Saamelaisten kansallispäivä
11.2.2024 Presidentinvaalit & Laskiaisnunnat & 112 päivä
13.2.2024 Laskiaistiistai
14.2.2024 Ystävänpäivä
17.2.2024 Café au lait -päivä
20.02.2024 Rakasta lemmikkiäsi -päivä
28.2.2024 Kalevalan päivä
29.2.2024 Digitaalisen oppimisen päivä

Maaliskuu 2024

1.3.2024 Lopeta huono palvelu -päivä
3.3.2024 Maailman luontopäivä
8.3.2024 Kansainvälinen naistenpäivä
9.3.2024 Lhapullapäivä

15.03.2024 Maailman unipäivä
 18.3.2024 Kansainvälinen kierrätyspäivä
 19.3.2024 Minna Canthin päivä
 20.3.2024 Kansainvälinen onnellisuuspäivä
 21.03.2024 Maailman metsäpäivä & runouden päivä
 22.03.2024 Maailman vesipäivä
 23.3.2024 Earth hour
 24.3.2024 Palmusunnuntai
 25.03.2024 Kansainvälinen vohvelipäivä

Huhtikuu 2024

1.4.2024 Aprillipäivä
 2.4.2024 Kansainvälinen lastenkirjapäivä
 4.4.2024 C-vitamiini päivä & Porkkanapäivä
 7.4.2024 Maailman terveyspäivä
 9.4.2024 Mikael Agricolan päivä
 19.4.2024 Valkosipulipäivä
 22.4.2024 Maan päivä
 23.4.2024 Kirjan ja ruusun päivä
 24.4.2024 Koiranpäivä
 27.4.2024 Kansallinen veteraanipäivä
 30.4.2022 Vappuaatto
 8.–14.4.2024 Opiskelijoiden mielenterveysviikko

Toukokuu 2024

1.5.2024 Vappu
 5.5.2024 Nauru päivä
 9.5.2024 Eurooppa-päivä
 12.5.2024 Äitienpäivä & J. V. Snellmannin päivä & suomalaisuuden päivä
 13.5.2024 Kukanpäivä
 15.5.2024 Kansainvälinen perheiden päivä
 17.5.2024 Lelompispäivä
 18.5.2024 Maailman museopäivä
 19.5.2024 Kaatuneiden muistopäivä
 22.5.2024 Luonnon monimuotoisuuden päivä
 28.5.2024 Burgeripäivä
 29.5.2024 Keskiajan loppumisen päivä

7 Koulupäivän jälkeinen toiminta

Koulupäivien jälkeinen toiminta on olennainen osa kouluvalmentajan työtä. Osa opiskelijoista jää koululle esimerkiksi hyppytuntien ajaksi, tai odottavat kyytiä kotiin. Tämä antaa tilaisuuden järjestää toimintaa opiskelijoille.

Toiminnan kannattaa olla hyvin matalankynnyksen toimintaa ja sen järjestämisessä on otettava huomioon, että opiskelijat saattavat olla uupuneita koulupäivän jäljiltä. Koulupäivän jälkeinen toiminta voi olla kerho tyyppistä toimintaa, minne saa tulla viettämään aikaa yhdessä muiden kanssa esimerkiksi lautapelejä pelaten, tai koulutehtäviä edistäen.

Koulukohtaisesti kouluvalmentaja voi kartoittaa opiskelijoiden mielipiteitä ja kokeilla erityyppisiä kerhoja. Esimerkiksi läksykerho, lautapelikerho, liikuntakerho ja niin edelleen. Koulupäivän jälkeisessä toiminnassa kannattaa olla kärsivällinen, koska alussa niihin ei välttämättä ole paljon osallistujia.

”Jos sanon suoraan niin yleensä lähen himaan koulun jälkeen. Mut sanotaan, että jos ois oikeesti jotain kivaa tekemistä niin sit vois jäädä. Ja jos miettii toisten näkökulmasta niin sellaset kenel ei oo frendeit niin se mahis vois olla hyvä. Mut mul on aina koulun jälkeen sovittuna frendien kaa menoo niin oon sit riitten kaa koulun ulkopuolella. Voisin kuvitella, että tollanen koulun jälkeinen toiminta houkuttelis niitä kenel ei oo tekemistä koulun jälkeen. Ja siis ihan hyvin varmaan mäki vois osallistuu, jos ois hyvä juttu.” - Opiskelijan mietteitä koulupäivän jälkeisestä toiminnasta.

8 Näkyvillä oleminen

Kouluvalmentajana on tärkeää ottaa huomioon oma näkymisensä koulu yhteisössä. Kun kouluvalmentaja on näkyvillä, voi häneen ottaa helpommin yhteyttä ja hän tulee tutuksi opiskelijoille.

Näkyvillä oleminen voi tarkoittaa oppitunneille osallistumista, välitunneilla näkymistä, esimerkiksi käytävillä kiertely ja kuulumisten vaihto opiskelijoiden kanssa. Somea voi hyödyntää näkymisen tukemisessa. Näiden asioiden yhteyteen voi lisätä pieniä bonuksien jakamisia. Bonukset voi olla esimerkiksi pieniä herkkuja. Herkkujen myötä opiskelijat hakeutuvat kouluvalmentajan luokse ja samalla voi kohtaamisen käyttää hyödyksi vuorovaikutuksen rakentamisessa. Herkut luovat kuvaa siitä, ettei vuorovaikutuksen tarvitse liittyä vain negatiivisiin asioihin ja kokemuksiin. Myös positiivisia asioita on hyvä jakaa.

18

Opiskelijoiden lisäksi kouluvalmentajan on tärkeää olla näkyvillä opettajien sekä muun henkilökunnan keskuudessa. Tämä vahvistaa yhteistyötä ja muun henkilökunnan tietoisuutta kouluvalmentajasta. Oman toiminnan esittely on hyvä lähtökohta näkyvyydelle. Tietoisuuden myötä kouluvalmentajan työnkuvaa pystytään hyödyntämään enemmän ja yhteistyö ammattilaisten välillä lisääntyy.

"Mitä enemmän joku on käytävillä niin sitä tutummaks sen naama tulee. Ja kyl se on kiva nähä henkilökuntaa kans käytävillä meidän opiskelijoiden kaa. Jos ne on vaan luokis tai toimistoissa niin ne vaikuttaa vähän siltä, ettei ne halua puhuu meille. Kyl ymmärrän et niil omat työt ja näin, mut kuitenkin, kivaa välillä nähä niit muuallaki." - Opiskelijan ajatuksia henkilökunnan näkyvyydestä.

9 Lähteet:

Kiireetön kohtaaminen:

Puukki. M. 2017. Kohtaamista rakentamassa. Pro -gradu tutkielma. Turun Yliopisto. Kasvatustieteet. Turku. Viitattu 29.1.2024. [1 JOHDANTO \(utupub.fi\)](https://utupub.fi)

Palautteen kerääminen:

RyhmäRenki 2024. Värikästä palautetta. Viitattu 29.1.2024. [Värikästä palautetta - välineitä palautteen antamiseen | RyhmäRenki \(ryhmarenki.fi\)](https://ryhmarenki.fi)

Ryhmäyttäminen:

MAST 2024. Ryhmäyttämisosas. Viitattu 29.1.2024. [Ryhmäyttämisosas.pdf \(ameo.fi\)](https://ameo.fi)

Näkövammaiset lapset ry 2024. Sip, sap - kouluikäisille tutustumisleikkejä. Viitattu 29.1.2024. [Tutustumisleikit - Näkövammaiset lapset ry \(silmaterra.fi\)](https://silmaterra.fi)

Väilituntitoiminta:

Tuomisto. S. 2016. Väilitunti toiminta- Monipuolista toimintaa koulun arkeen. Viitattu 29.1.2024. [Väilituntitoiminta \(wordpress.com\)](https://wordpress.com)